

בזנים אל דור העתיד

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

כרשת נה - תשע"א גליון ק"ח חמישה שנה

דבר תורה

"אלה תולדת שם... ויחי שם אחרי הולידו את ארפכשד חמש מאות שנה ויולד בנים ובנות. וארפכשד חי... ויחי ארפכשד אחרי הולידו את שלח שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות". בראשית י"א - י"ג.

חז"ל לימדונו שיש דמיון בדורות שבין אדה"ר לנח, לדורות בין נח לאברהם, גם במנינם וגם במה שנלמד מהם, כפי ששינונו באבות (ה' ב'), "עשרה דורות מאדם עד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכניסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכניסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כלם".

כשנתבונן בתורה במנינם של אותם דורות, נמצא הבדל ניכר ונכבד בין מנין עשרת הדורות הראשונים, מאדם ועד נח, לבין מנין עשרת הדורות האחרונים, מנח ועד אברהם. שבכל עשרת הדורות הראשונים, כל אחד מהם, הוזכרו שנותיו עד ללידת בנו, ושנותיו לאחר לידת בנו, ואח"כ חזורת התורה ומחשבת את סך כל שנותיו יחדיו, וכותבת עליו 'וימת', ואילו בדורות האחרונים, מוזכר בכל אחד רק שנותיו קודם לידת בנו והשנים לאחריהם, ולא נכתב סך השנים יחדיו, ואף לא נכתב 'וימת', ולא דבר ריק הוא.

המלבי"ם בפירושו עה"ת (ה' ה'), כבר נתקשה בשינויים אלו, וביאר, שהיות ובבריאת ולידת כל אדם ישנם שתי מטרות, האחת שיעבוד את בוראו, והשניה, שעל ידו יתקיים המין בעולם, שיוולד אף הוא בנים וימשך את העולם. למטרה של עבודת בוראו, כל שנותיו שווים הם, אך למטרה של קיום המין, ישנו חילוק בין שנותיו קודם שהוליד לשנותיו לאחר שהוליד, שלאחר שהוליד כבר בטלה סיבת חייתו. ועל כן, בכל אדם ואדם שיש בו המשכיות קיום המין, ישנו הבדל בין השנים קודם שילד לשנים שאחר שילד, אבל בצדיקים, שעובדים את בוראם, אצלם אין הבדל בין קודם לידה לאחריה, אלא כולם שווים לטובה ולברכה.

אשר על כן, במבאר המלבי"ם, בכל הדורות כולם מזכירה התורה בנפרד את שנותיהם קודם לידה ואת שנותיהם לאחר לידה, שלקיום המין ישנו חילוק בין השנים, וכפי שביארנו, אבל בעשרה דורות מאדם ועד נח, שכולם היו צדיקים, בהם הרי כל שנותיהם שוות לטובה, לכך חזרה התורה וכתבה על כל אחד את חשבון סיכום שנותיו כמה חי, ואילו אצל עשרת הדורות שמנח ועד אברהם, שרובם רשעים היו, וכל לידתם היתה רק להמשך קיום המין, ולכן ישנו חילוק ברור בין שנותיהם קודם ללידה לאחריה, על כן לא חזרה התורה וסיכמה את שנותיהם.

ודרך נוספת ומחודשת מביא בספר 'בית יצחק' עה"ת, בשם ספר 'זכרון שמואל' (להגאון ר' שמואל במהר"ר ישראל הלוי לעווינסאהן זצ"ל אב"ד דק"ק יאסווען), שכתב על"פ המעשה המובא ב'לקוטים משם בן נח', וז"ל, "ישם עלה בנן עדן על פי תחבולת השמות, ואכל שם מעץ החיים, וכאשר הגיע עתו למות הרגיש בו, והלך למדבר ועמד שם לראות מה יהיה סופו. ויהי כאשר הגיע העת למות, וישאר עומד במקומו, לא חי ולא מת, ולא היה יכול לנוע ממקומו, ולא ידע מזה שום אדם בעולם, עד שמלך שלמה המלך על"ה, ונתגלה לו, והיה בצער גדול, כי אין זה יתקון לנפש הצדיק, כי בחיים כזה, טוב לו מותו ואז יתוקן. מה עשה שלמה, הלך לאותו מדבר, ויבקשהו ולא מצאו, עד שנראה לו הר גדול כתמונת אדם, רק שעלה חרולים ועשבים עליו, מיד הבין שלמה שהוא שם בן נח, וישאלהו ויאמר האתה שם בן נח, ויאמר לו הן, ויספר לו כל המאורע, ויבקש ממנו שיתקן אותו ויבוא לידי קבורה, וכן עשה שלמה. ובתוך כך שאל שם לשלמה, מה זה הקולות וברקים שהיה בשנת תמ"ח לאלף השלשי (והוא מתן תורה), ותרגז כל העולם כולו, ויאמר לו זה היה מתן תורה, ויגד לו כל הענין, ואז התפלל שלמה, וימת כדרך כל הארץ, ויביאהו בארץ הקדושה ויקברוהו שם, ע"כ, עכ"ל.

וע"פ הדברים הללו, במבאר חזרוני שמואל, שדרכה של התורה בכתיבת הפסוק המסכם את שנות חייו של האדם, לסיימו בתיבת 'וימת', והיות והראשון בעשרה דורות מנח לאברהם היה שם, ושם הרי לא מת, אלא ש'חיו לא היו חיים', וכדלעיל, לכך לא יכלו לכתוב עליו 'וימת', אשר על כן לא סיכמה התורה את מנין כל שנות חייו, אלא כתבה עליו רק 'ויחי שם אחרי הולידו את ארפכשד חמש מאות שנה', שאותם חמש מאות שנה חיו חייו היו חיים, אבל לאחריהם, חיו כבר לא היו חיים, אך הוא גם לא מת, וכיון שהתורה התחילה לכתוב כך אצל שם, המשכינה התורה וכתבה כן אצל שאר הדורות ממנו ועד לאברהם.

[אמנם יש לציין, כי לא מצאנו במדרשים המצויים תח"י, שנזכר מהנ"ל, ובראשונים מביאר ששם נפטר שנים קודם, על' פרש"י סוטה י' א' ה' יתומה, "שמשנת ששים ליעקב כלו שנותיו של שם", וע"ע באבן עזרא בראשית י"א א', שכותב, "כי לא מת שם עד שהיה יעקב בן חמשים שנה ויותר", וכע"ז במדרש הגדול שם פס' י"א, וע"י רש"י מכות כ"ג ב', דבר בימי יהודה בן יעקב לא היה שם חי, וראה רשב"ם ב"ב קכ"א ב' ד"ה קפלו (ע"י בהגהות הב"ח שם), וע"ע בסדר הדורות ב"א קנ"ח].

כתב חידה

לדרגה גדולה סבי נתעלה,
ובכמחצית ימיו הדבר נתגלה.

שמי הוא ע"ש מקומי,
שנקרא כמקום הדומה.

לבוש עניים לבשתי,
ולמשפחה גדולה זכיתי.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תנכרות: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה או בפרש"י

לחכימא ברמיזא

באבות (פ"ה משנה י"ח) שנינו,
"כל המזכה את הרבים אין חטא
בא על ידו".

לפי"ז יש צורך ליישב עובדא
באדם גדול מסוים.

התדע מיהו ?

ואם תדע מי היה מקולקל מראשיתו,
תגלה מיהו.

מעשה רב

בכל ערב 'שמחת תורה' נהגו ר' ראובן ור'
שמעון הגבאים המסורים, כמנהג גבאי בתי
כנסת רבים, לעטוף את ספרי התורה בניילון
מתחת המעיל, כדי שמרוב הריקודים וזיעת
הרוקדים, לא יארע חלילה דבר לאותיות
הקדושות.

כשבמוצאי שמחת תורה הורידו את
הנילונים מעל ספרי התורה, חשב ר' ראובן
בדעתו להשליך את אותם נילונים לפח
האשפה, ואילו ר' שמעון עצרו בטענה
שאותם נילונים טעונים גניזה מדין 'תשמישי
קדושה'.

עמדו הגבאים והחלו לדון בדבר כדת של
תורה, ר' ראובן אמר, היות שמתחילה כל
העטיפה בנילונים לא היתה לשם 'מלבוש',
אלא רק כדי להגן על הס"ת, ממילא אין זה
כתשמיש קדושה, ואילו ר' שמעון אמר, שאף
כל מעיל של ס"ת, מלבד מה שנעשה לשם
'כבוד', נעשה אף להגן, והיות ומעיל קדוש
מדין תשמיש, גם נילונים אלו קדושים.

ר' ראובן הוסיף לטעון שאין באותם נילונים
קדושה, כאשר הוא מוכיח כן ממה שנהגו
לעטוף את הס"ת בטלית של מצוה, כאשר
יש צורך לטלטלו ממקום למקום. ומעולם
לא שמענו שיש מאן דהוא שיאמר שבעקבות
שימוש זה בטלית, דינה יהיה כתשמישי
קדושה (מלבד היותה טלית של מצוה).

השאלה היא, הצדק עם מי ?

בבין חידות

איזה ריוח יש עד היום
לכל יהודי, מהעובדא
(לחד מ"ד בזבחים ק"ג
א') שהמבול לא ירד
בארץ ישראל.

מעניינא דסדרא

"גזל כנעני אסור" (ב"ק קי"ג ב').
היכן לכאורה מוכח ע"פ פרשתינו, שגזל כנעני מותר.

© כל הזכויות שמורות ל'איחוד בחידו' ולרבינים הנוחבים - מודיעין עלית - אוץ ישראל

תשובות לגיליון חג הסוכות ושמחת תורה

מענינא דמועדא - סוכות א'

בתשובה לשאלה, איזה ענין בהלכות פורים, למדים ממנה שהיו נוהגים בסוכות.

התשובה היא, דין אדם שהזיק מתוך שמחה, וכמבואר ברמ"א (או"ח תרצ"ה ס"ב), "ויש אומרים דלמה הזיק אחד את חברו מכח שמחת פורים, פטור מלשם", וכמ"כ כתב הרמ"א שם בסי' תרצ"ו (ס"ח), "וכן בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה, אין בזה משום לא תגזול, ונהגו כן".

ומקור הדברים הביא הדרי"ם שבח"מ (ש"ע"ח אות ה') בשם המדרי"ך בסוכה (ס"ו תשמ"ב - תשמ"ג), שהוא מזה שהיו נוהגים במקדש ביום אחרון של סוכות, ביום חיבוט ערבה, כדחנן בסוכה (מ"ה א'), "ומיד תינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגייהן", וכתב התינוקות "התינוקות שומטין את הלולבים ואוכלין את אתרוגייהן, פרש"י, הגדולים שומטין את לולבי התינוקות בשבעי מיד התינוקות, ואין דבדר לא משום גזל ולא משום דרכי שלום, ואכלי אתרוגי התינוקות, שכן נהגו משום שמחה, ע"כ לשון רש"י. וכתב רבינו שמשון, ויש ללמוד דמאן לאותם בחורים הרוכבים בסוסים לקראת חתן וכלה, ולנחמים זה עם זה וקורע איש בגדי חברו או ממלקלו, שהן פטורין, הואיל ונהגו כן מחמת שמחת חתן וכלה".

וכ"כ התוס' להדיא בסוכה (שם ד"ה מיד), "לולבי התינוקות שומטין הגדולים מידן, ואוכלין אתרוגייהן של תינוקות, ואין דבדר גזל ולא משום דרכי שלום, אלא שכן נהגו בו מחמת שמחה, כן פ' בקנורס. ויש ללמוד מכאן לאותן בחורים שרוכבים בסוסים לקראת חתן ולנחמים זה עם זה וקורעין בגדו של חברו או ממלקלו לו סוסו, שהן פטורין, שכן נהגו מחמת שמחת חתן".

והעתיק דין זה ברמ"א בח"מ שם, "בחורים הרוכבים לקראת חתן וכלה והזיקו זה את זה ממון חברו דרך שמחה ושחוק, וכן בשאר דבר שמחה, הואיל ונהגו כן, שפטורין".

וכי"ב ע"י ברבב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ג), "וחוטפין מצה זה מזה או ה"כ יוצא בדברים האלו". וע"ע בהגר"א ח"מ שם, ואכמ"ל.

מענינא דמועדא - סוכות ב'

בתשובה לשאלה, כיצד יתכן, ד' מינים הכשרים מצד עצמם, אך במקום אחד הם כשרים, ובמקום אחר יתכן ולא יהיו כשרים.

יעוין ב'בכורי יעקב' (לבעל הערוך לנר, ס' תרנ"א סק"ג), שכתב, "ונסתפקתי אם אנו יושבי אירופא יוצאין בד' מינין שגדלו בא"י אמעריקא ואויסטראליען, שיושבין לצדינו ותחתינו, וכן איפא. שידוע מה שכתבו הטבעים שרליהם נגד רגלינו, ומה שאין נולדו בן השמים, הובעני שישם הבורא כח מושך בארץ, וא"כ המינים שגדלו שם, אם נוטלין אצלנו, הוא הפוך מדרך גדילתן, שצבולנו גדלו ראשית הליבל וההדס הם יותר למטה מוזנבם, או אי נימא, כיון שנוטל הגדל סמוך לארץ למטה, זה מקרי דרך גדילתו, והכי מסתברא".

וע"י ב'חיים וברכה' הל' לולב א' (תוד' א' סקמ"ז), שהביא דבריו, וכתב עליו, "ולענ"ד יש לכונן זה בכוננת יתור לשונו של הרמב"ם הל' לולב (א"ה), 'נוטלן דרך גדילתן שיהיה עיקרין למטה לארץ וראשיתן למעלה לארץ', וע"י בשלטי גבורים ס"פ לולב הגזול (מ"ב א' בדפי הר"ח) בשם ריא"ז, שדייק וכתב ג"כ כלשון הרמב"ם הל' ג', ותיבת 'לארץ' ו'לארץ' מיותר, דפשיטא 'למטה' הוא לארץ ו'למעלה' הוא 'לארץ', אלא הכונה בדבאם אל היה כתוב רק עיקרין למטה וראשן למעלה, ולא הוה הטעם משום שכן היה יעקבין למטה, ר"ל גדלו בהר משופע, או באיי אמעריקא כ"ל שגידולו היה כשעיקרו לארץ, שהוא צד מעלה אצלנו, וראשן היה לצד מטה שאצלנו, בהר באמת בעת הניטלה צריך לאוחזין כן בדרך גידולו בעיקרו למעלה וראשו לצד מטה, קמ"ל לאוחזין כן בארץ, אלא דתמיד המבקר צריך לאוחזין בעיקרו למטה, ר"ל לארץ שעומד עליה, ובראשן למעלה לארץ שעליו וזהו מקרי דרך גדילתן, אף שבשעת גידולן היה להיפוך מכפי שהם כעת אצל המבקר, וק"ל".

ונמצא דלפי הקריה זו, אם אכן נימא דבעינן דרך גדילתן כמו שגדלו במקומן, אי"כ אף שהמינים כשרים מצד עצמן, נמצא במקומם אמנם יהיו כשרים לנוטלים כדרכם, אבל במקום אחר שדרך גדילתן לצד אחר, לא יהיו כשרים. ומסקנת הבכורי יעקב דמסתברא שלעולם אולנין בזה לפי מה שגדל סמוך לארץ ולאיר, ולא לפי המקום על מני הכדור.

וע"י בשד"ח ח"ד מערכת ד' מינים (ס' א' סוף אות ד') ור"ל שכל מקום שגדלו בו הוא המינים, דכמו שלגבי דין נראה בעינינו למעלה, כן יש לחשוב הגרים בארצות האלו שתחתיו, כאילו הם למעלה.

שהביא דברי הבכורי יעקב הנ"ל, וכפל דבריו בח"ב (מערכת למ"ד כלל קמ"א אות א'), והביא שם להעיר, "...אך אחד מהכ"מ דורינו כתב לו שמתפלא בזה, כי אחרי שהארץ כדורית, אין בה מעלה ומטה בשטח הסובב אותה, כמפשט הכדור, לכן אין מקום לחקירה זו וכו', אלו תורף דבריו..."

והנה כוונתו בשאלה הנ"ל היתה על אופן שבו ה' מינים כשרים מצד עצמם בכל מקום, ואין המקום משפיע לפסול או להכשיר המינים מצד גופם, ולכן ש'מעשה הניטלה' יתכן ולא יוכשר לצאת בו יד"ח, כי אם במקום מסויים, וליכאורה לעת עתה לא מצאנו בזה אלא דיומג דברי הבכורי יעקב הנ"ל.

אבל היות שבנוסח השאלה יש מקום להבין שהכוונה גם כשבמקום מסויים נחשבים המינים לפסולים בגופם, והיינו כשכל הפסול לא להם רק מחמת המקום, וכפי שהבינו רבים מהמשיבים שליט"א ונעמם הסליחה, אשר על כן ראינו לנכון להביא כאן כמה שלקטנו מדברי המשיבים שליט"א, ותשר"ח להם.

א. גבי אתרוג הכושי, יעוין דבריו המחבר בסי' תרמ"ח ס"ז שפסק כדעת הרמב"ם (לולב, פ"ח ה"ח), דאתרוג הכושי דהיינו שהוא שחור לגמרי, פסול בכל מקום, ורק אותם שהם שחורים מנט כשרים במקומם שגדלו שם, ור"ל, אולם שהאתרוגים שלהם כעין שחורות מעט, כשרים, ומבואר בזה שבשאר מקומות שאין גרגלים אפי' בשחור מעט, פסול אצלם כל שחור, וכמש"כ במ"ב שם סק"ג (וע"י בשע"ח אות ס"ד), ונמצא רבינו, דאתרוג שהוא שחור מעט, אף שכשר במקום שהאתרוגים שלהם שחורים מעט, מ"מ בשאר מקומות הוא פסול. וכמ"כ משכח"ל לדעת הראשונים (עי' השיטות בזה בבי' תרמ"ח), המכשירים אתרוג שהוא כושי לגמרי, בארץ כוש, דמדורו כ"ע בשבאר מקומות הוא פסול.

ב. עוד יתכן באתרוג שחוסר בו דין 'לכס' או שאר פסולים שפוסלין רק ביל"ט ראשון, דנפק"מ ביל"ט שני בחר"ל, דברין ישראל כשר, ובחר"ל שהוא יל"ט שני, י"א שכל מה שפסול בראשון פסול ביל"ט שני, אלא לדריגא נקטינן גונוטלין אבל לא מברכין, ע"י תרמ"ט ס"ה, ובמ"ז בשע"ח אות ס"ד), ונמצא רבינו, דלויצא בזה נפק"מ במקום המוקדש ובגבולין, לפמש"כ בערוך וכו' סוכה ל"ט ב' ד"ה ותימא, דשיטת התוספות דפסול דלכס' מוטב במקדש כל שבעה (וע"י בזה בראשונים שם, ובמשכ"ל ת"ר בגליון ק"ל"ח בתשובה לפי מעיני דמועדא סוכות א'), וכפל דברו בכורי יעקב אות ס"ד), ונמצא רבינו, דשאר העיר ירושלים, דלפ"ז אם נוטל ה' מינים שיש בהם פסול המעכב במקדש, לא יצא יד"ח, אבל אם יטלם בגבולין, יוצא בהם דין מצות נוטלה דרבנן של גבולין. ואמנם רבו ההולקים על דבריו, ואכמ"ל, ותשר"ח להר"א. דיין שליט"א שציינו לדבריו.

ד. וכמ"כ יתכן באתרוג של מעשר שני, שכשר בירושלים, ובגבולין אינו כשר, וכמבואר בסוכה (ל"ד ב'), "של מעשר שני בירושלים לא יטול, ואם נטל כשר, ופרש"י, בירושלים, שהיא כשרה לאכילת מעשר שני. לא יטול, כדמפרש בגמרא (שם ל"ה ב'), ואם נטל כשר, שהרי יש בה היתר אכילה, אבל חוץ לירושלים לא, דלכס כתיב, הראוי לכס". הרי מבואר דעת רש"י דאתרוג של מעשר שני כשר בירושלים (ע"פ"פ בדיעבד), אבל בגבולין אפי' דיעבד אין יוצא בו, וכ"מ גם בפ"מ הרמב"ם סוכה פ"ג מ"ה, וע"י גם ברמב"ם פ"ח ה"ב מה"ל לולב, ופ"ו ה"ח מלה"מ מצה, ובלח"מ שם וכמה אחרונים כתבו דמבואר בזה דעת הרמב"ם דאין יוצאין במעש"ש אלא בירושלים, ולא בגבולין, וע"י ב'ערוש"ש יוד"ט ש"ו סי' מה שדייק על דברי הרמב"ם. ואמנם ע"י ב"ר ומאירי בסוכה שם, דל"ס דאף בגבולין יוצא בשל מעש"ש, ויש כ"ז אריכות באחרונים, ואכמ"ל.

ה. עוד יתכן לפמש"כ המ"ב בסי' תרמ"ט סק"ד, בהא דשרי ליטול לולב של חבריו שלא מדעתו, משום דניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה, שכתבו בזה האחרונים, דאם אין בעליו עמו אל שרי ליטול ה' מינים, אלא רק במקומן, אבל ליטלם במקום אחר אטור, דכח"ג קפדי הבעלים ונעשה כמו גזול, ובגזול כבר כ"ה הרמ"א (שם ס"ח) דאף שאין חסרון דלכס' בשאר מינים, מ"מ, מ"א שאף בשאר מינים א"י אינו יוצא בגזול יד"ח, משום 'מצוה הבאה בעבירה'.

ו. עוד יתכן לפמש"כ המ"ב בסי' תרנ"ח סק"י, בהא דבעינן לכס', דאם לא יטלם עדיין, מ"מ אם הכניסו לביתו ורשותו קנהו בתורת חצר, ונמצא שקודם שהכניסו לרשותו לא היה יוצא בו במקומו, רק ברשותו וחצירו (ואמנם אחר שקנהו בחצירו כבר יוצא בו בכל מקום).

תשובות לגיליון פרשת בראשית

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, בשנה שחל שמיני עצרת ביום ה', ממתא אפשר לקרוא שמו"ת לפרשת בראשית.

בנידון זה יש לברר א. ממתא התחלת זמן של קריאת פרשת השבוע, ב. מהו ענין ישלים פרשיות⁵ עם הציבור, ונברר

בעז"ה ברכת דברי חז"ל והפוסקים בזה. [א] "אך מתוך ח' א' איתא, א"א יהודה א"ר אמי, לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום וכו', של המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו מיו נשנוניתו. וכל ביבי בר אביי סבר לשלומיהו לפרשיותא דכולי שתא במעלי וימא דכיפורי וכו', סבר לאקדומניהו, א"ל הוא סאב, תנינא, ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר, כדא"ל ריב"ל לבניה שלמינא פרשיותיו עם הציבור שמו"ת".

פרש"י, "ישלים פרשיותיו של כל שבת ושבת... לאקדומניהו, לחדר כל הפרשיות בשבת אחת או בשתי שבתות". וברמב"ם פ"ג מתפלה ה"ה כתב, "אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה בכל שבת בצבור, חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבווע סדר של אותה שבת שמו"ת", משמע מדברי הרמב"ם, שיש חיוב קריאה על כל יחיד כשם שיש חיוב קריאה על הציבור, אלא ששינה השלשן, ולדבי ציבור, כתב 'בכל שבת', ולגבי היחיד כתב 'בכל שבוע ושבווע סדר של אותה שבת', ולא כתב 'בכל שבת ושבת'.

וצ"ע א"כ כוונת הרמב"ם שחלוקים ביסוד דין קריאתם, קריאת' הציבור הוא ענין אחד, ולזה נ"י ע"י עוד ענין שכל יחיד צריך לקרוא לעצמו, אלא שהקריאה צריכה להיות אותה פרשה, אבל אינו שייך עם הקריאה' הציבור, או דילמא דכמו שיש ש"י שכל יחיד ישמע קריאת התורה בציבור, כך מאותו דין גם צריך לקרותה ביחיד, ולכן צריך לקרות אותה פרשה, כי זה אותו חיוב שתהיה קריאת הן ביחיד הן בציבור.

ב] והנה הרמב"ם שם סיים "עד שישלים פרשיותיו עם הציבור", ומשמע דקריאת היחיד מישך שייכא לקריאת הציבור, ונ"מ בזה, להלכד שיש דין קריאה על כל יחיד, א"כ גם אם נבטל יודע שלא יספיק לקרוא כל הקריאה, יש לו חיוב שצריך מרא שישלם, אבל אם לא מדין להשלים עם הציבור, אם יודע שהאדם שבלא"ה לא יוכל להשלים א"ל צ"ג להתחיל.

עוד נ"מ, באופן שהצבור היה אנוס שבת אחת מקראו, האם צריכים להשלים בשבת הבאה. דאם הוא דין קריאה על כל יחיד, א"כ כל אחד בעצמו צריך לקרוא, דהוה הפרשה שצריך לקרוא בפרשה זו, משא"כ אם הוא חלק מדין קריאת הציבור, י"ל דלת שהציבור לא קריאה, אין חובה גם על היחיד.

ג] הנה לשון הגמ' 'לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור', ובתור הכי כתיב 'ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר', חזינן דדין קריאת היחיד, ולדעת רבינו, ודין המאחר כדין המקדים, והכל תלוי בהציבור, כלומר, מתי שהוא זמן חובת קריאת הפרשה להצבור.

ובכס"מ שם כתב, "ואמרינן בגמ' שלא יקדים ושלא יאחר, ולכן כתב רבינו בכל שבוע ושבווע, ומלשון רבינו נראה דכל הציבור מקריע עם הציבור, אע"ל דלא מקריע קמי שבתא אלא משביעי ואילך...⁷ ומש"כ רבינו עד שישלים פרשיותיו וכו', אראש דבריו קאי, והק"י, באופן שנמצא משלים פרשיותיו עם הציבור, וע"ע בתוס' בברכות שם ד"ה ישלים, ד"מנחת שבת ואילך עד שבת הבאה קריאת עם הציבור".

ובתלמודי זו"ר (דף ד' ל"ג מדפי הר"ח) כתבו, "עם הציבור, כלומר, שקודם שיקראו הציבור הפרשה בבית הכנסת, יקרא אותה בביתו, וכן בשבת עצמו בברך, בין בכל אותו שבוע, בין אין לו להקדים משבוע זה לשני שבועות או שלששה, ויש ב"מ שנוהגים לקרות מעט בכל יום ויום מהשבוע ומסיימין בבתב"ע".

ד] ובהגהות מיימוני אות ש' מביא, "וכתב רבינו שמחה, אע"פ שיעיקר מצוה, כל פרשה בכל שבת עם הציבור, אם לא עשה כן ישלים כולם בשמיני עצרת, שבו גומרים הציבור, ובלבד שלא יאחר לא יקדים עם הציבור יום אחד, וראייתו מרב ביבי בר אביי דסבר לאשלומיהו לכולהו פרשתא דכולא שתא במעלי יומא דכיפורי, אלא שמחה בו חייא בר דר מדיפתא כדי שלא יבטל מסעודת עיניהו"פ כדאיתא התם", כלומר, אבל מצד שכבר יבטל מסעודת עיניהו, לא מיהא, ומבואר שאפשר להשלים. והנה מבואר מ"מ, דזמן ההשלמה מוגבל עד ש"ת, ולכא"ו אינו מובן, דממ"ג, אם כל שבת ושבת הוא זמן פרשה בפני עצמו של קריאת אותו שבוע, מהיכיל תיתי שיוכל להשלים עוד אחרי שכבר עבר השבוע, ואם לגבי השלמה אין קביעות זמן, דהא בלא"ה לא היה עם הציבור, ובעקב יוכל להשלים גם אחרי ש"ת.

ה] ונראה מזה, דנקטו הראשונים, ולמקבולתם גם שבי"ע, הפרשיות זימן מצד חיוב על כל אחד לקרות בכל שנה את כל התורה, ועיקר המצוה שכלל שבוע על הציבור שיימו הפרשה של אותו שבוע, אבל אם לא הספיק, אז אה"ל לא השלים קריאת הפרשה עם הציבור, ומ"מ בסדר קריאת כל התורה הוא עדיין עם הציבור, ומ"מ להקדים פרשה שעדיין לא קרא, אע"פ שכבר עוסקים בסדר החדש של קריאת' ה', ואפשר, והטעם הוא, משום דאין זה קריאה עם הציבור, משא"כ לאחר שכבר קראו הציבור, כל זמן שלא השלימו, עדיין נחשב עם הציבור, ולפ"ז אינו דומה ל"כ ה'להקדים' עם ה'לאחר', ד'לאחר' ממש הוא רק אחרי כל השנה, ואילו 'להקדים' הוא אפי' בב' שבתות. וצ"ע.

ו] לגבי נד"ד, מצאנו שבש"ת קנה בזה ובסת הגמ"ר בראנדסדאמפר זצ"ל ח"א או"ח סי' ט"ז, עמד בזה וכתב בתה"ד, "ולענין פרשת בראשית, פשוט הוא לענ"ד, שאין יוצאין בלימוד וקריאת פרשת בראשית בימי חוהמ"ס, שהרי אין קורין אותה בצבור עד שמחת תורה".

⁸ בארחתו רבינו ח"א עמ' קכ"ג, כותב, "מ"ן החזו"א זצוק"ל היה מתחיל ביום א' בשבוע לקרות שמו"ת, והיה קורא כל יום פרש... והיה משא"ת פרשה אחת, והיינו משביעי, כדי לקרוא בשבת שמו"ת לאחר התפלה בבוקר לפני הקידוש, ומ"ן היה מקפיד על כך, ואמר טעמו, שכתוב שצריך לסיים שמו"ת לאחר הציבור, והיינו לאחר שהציבור קרא את פרשת השבוע".

⁹ אמנם במ"ב ס' רפ"ה סק"ז מבואר להדיא דמתחיל מש"ק בפרנה, וע"ע בשבט הלוי ח"א סי' ע"ה, שכתב, "אשר של של בנינו שמו"ת של פרשת שמיני, שחל שבת חוה"מ ביניהם, אם אפשר לקרא כבר שמו"ת מיום ראשון אחרי פ' צו, שפוטו של דברי הטר, דמוזן שקראו במנחה בשבת הפרשה העתידה, וקרא עם הציבור, א"כ אפשר להתחיל מיום א' שמיני למחרת פ' צו, ולא מיום ראשון מנחה דבבת".

¹⁰ וכ"כ בשש"כ ח"ב פמ"ב הערה ר"ה, ובחוט שני ח"ד עמ' קי"ז.

ויתירה מזו, מוסיף, "ולפי מה שהעלתי בס"ד (שם בס"ו ט"ו), דדוקא מיום ראשון ואילך הוא דמתחיל הפרשה משבוע הבא, אבל לא משבת במנחה ואילך", אך"ג דכבר קראו הפרשה משבת הבא, מכיון דמשבת יום קריא הפרשה שערבא, אי"כ ה"נ לענין פרשת בראשית אינו מתחיל זמן הפרשה עד למחרת יום ש"ת, אי"ג דכבר התחילו בקריאת פרשת בראשית בשמחת תורה, מכיון שבאותו יום קראו פרשת ויקרא בהרבה". ואולם בס' יוסף אומץ סי' תתרט"ה, כותב, "כשחל שמחת תורה בע"ט, יזהר שלא לשכוח להעביר שמ"ת פרשת בראשית", הרי להדיא שרדתו דזמן קריאת בראשית מתחיל מיום ש"ת¹⁰, אי"פ שהצבידו קראו בו ביום ב'זאת הברכה¹¹, ובחז"ל עושין סיום התורה ביום ש"ה¹².

תשובה ל"לחכימא ברמיזא"

בתשובה לשאלה, מיהו האדם גדול שיש צורך ליישב עובדה ידידית עם ב"ב ק"פ א', ו"ר"ה אומר אין לעבדים בוסת וכו' והחובל בעבד כעניני שלו פטור מכול'.

המדובר בה שמואל, כדא' בנדה מ"ז א', ושמאל בדק באמתה ויהב לה ד' זוזי דמי בוסתה, שמואל לשמואל דאמר שמואל לעולם בהם תעבודו, לעבודה נתתימ ולא לבושה". וכבר הקשו שם בתוס' מהא דר' יהודה דקאמ"י אין לעבדים בוסת, ותירצו, "להנצל מענין בוסת נותן לה". ובזה מותר גם מסיפא דמתני' ההחובל בעבד כעניני שלו פטור מכולן, וא"כ ממדין היה שמואל פטור מבוסת, אלא דמ"מ 'להנצל מעונש היה נותן לה'.

ומבאר דא"ג¹³ דפטור, אינו מותר. והסברא, דלא גרע עבד במבלי' חיי"ס¹⁴ דיש עונש למצטרם, כדא"ב ב"מ פ"ה א' בעובדא דרבי, ועי' תרומות הדשן, פסקים סי' ק"ה, דכשעושה כן לצורך, אין בזה משום צעב"ח, וא"כ פטוט דכאן לא היה שמואל עושה כן שלא לצורך.

ובלחם שמים (להגריעב"ג) פ"ח דב"ק מ"ה ה', כתב, "ומיהו מדה חסידות לשלם ג'א כדי לעבד שלו, והכי עבד שמואל... ואע"ג דלא נתכוין לביישתה, כיון דלא אפשר בלא ביוש, הר"ל בבושת כבוונה... איברא לכח"ע וגם מי שאינו חסידן! ואיך והגון להחמיץ כח"ע, וכענין שאמר איוב, אם מאמס משפט עבדי וגו'¹⁵."

והדמ': שהיה בקי בהרבה חכמות, דטעמא שנקרא שמואל ירחינאה, משום שהיה חכם בחכמת העיבור, כדא' בב"מ פ"ו ב', ואף היה בקי בחכמת הרפואה, כדאייתא בתה דהיה רופאו של רבי (וע"ע שבת ק"ח א'), וגם היה בקי בהתם חלומות מלכים, כדא' בברכות נ"ו א'.

תשובה ל"מכין חידות"

בתשובה לשאלה, איזה סוג מאכל יש ענין לאוכלו בגלל הנאמר בפרשה.

בבבא"ט או"ח סי' ק"ע סק"ב, כתב, "האר"י היה אוכל עשבי המדבריות¹⁶, שאין בזעירי ע"י אדם, לקיים ואכלת את עשב השדה. כתב"ם.

רואה בהגהות לבאור הרד"ל על פרקי דר"א פ"ג¹⁷ (אות ל"ג, סי' הגה"ח ו'), שכתב, "ובפירוש הוא"ל לסע"ר פ"ה, כתב, דריק השדה נאסר לאדם משום גזל החיות, וצריך לומר, שלאחר החטא, שבגתנשרש מגן עדן, ונאמר לו ואכלת את עשב השדה, הוא שהותר ל'¹⁸.

תשובה ל"מענינא זסדרא"

בתשובה לשאלה, בהא דאייתא בסוכה (נ"ב ב'), "תנא דבי רבי ישמעאל, אם פגע בן מנוול זה, משכחו לבית המדרש", היכן נרמז ענין זה בפרשתינו.

התשובה היא, מהפסוק (ד' ז'), "הלאו אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רצון, ואליך תשוקתו ואתה מתשל ב"י, וכפי שדרשו בני בקדושין (ר' ב'), "כך הקב"ה אמר להם לישראל, בני, בראתי יצר הרע, ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו, שנאמר, הלא אם תטיב שאת, ואם אין אתם עוסקין בתורה, אתם נמסרים בידו, שנא' לפתח חטאת רצונך, ולא עוד, אלא שכל משאו ומתנו בך, שנאמר, ואליך תשוקתו, ואם אתה רוצה, אתה מושל בו, שנאמר, ואתה תמשל בו'¹⁹.

תשובה ל"מענינא דירחא"

בתשובה לשאלה, במשכ"ת ר"ש²⁰ בפרשתינו (בראשית א' ט"ו), "המאורות הגדולים, שוים נבואו, ונתמעטה הלבנה על שקטוהא ואתרתי אהי אפשי לשני מלכים ושיתמעטא בכתר אחד", היכן נרמז בברכת "וצר לשבת", הטעם מדוע מתחילה שוים נבואו, לשמש כשני מלכים בכתר אחד.

כתב הטור (אי"ח סי' רפ"א), "קרא לשמש ויזרח אור, דאה והתקיא צורת הלבנה, פירוש, שכקרא לשמש להאיר רואה שיבואו העולם אחריו לעבודו, אז התקין צורת הלבנה, כדי שימנעו מלטעות אחריו, כאשר יראו כי הם שנים, וצריכה הלבנה לעזור את השמש בלילה, להודיע שלא יסיפיק לעולם בשמש לבד'.

ומקור הדברים כבר נמצא בבבלי התוספות בפרשתינו (שם) ובעוד ראשונים בזה, "...ולאזינו שגורסים 'רא והתקין' הפ' כן, ראה השי"ת שרעדין אמותה העולם לטעות אחר השמש

ולעשותו עבודה זרה, עמד ותיקן צורת הלבנה, להראותן שאין השמש אלוה, שהרי יש שמש אחר הגוין נאנה כמוהו".

ומבואר בזה, שכיבת יצירת החמה הלבנה, שהיו שוין מתחילה, זהו כדי שחל ישנו אומות העולם לעבוד לחמה, ובה שיראו שאין החמה שולטת לבדה, לא ישנו אחריה לעבודה, וזה מבואר בממבר' ל' והתקין צורת הלבנה, שראה הקב"ה שאם לא תהא הלבנה, רק חמה, יבואו לטעות אחר החמה, ולכן תיקן גם לבנה, אלא שאח"כ נתמעטה הלבנה מפני שקטרגה לומר שא"א לשני מלכים בכתר אחד.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "הבל".

דמות שלושה: "ותסף ללדת את אחיו את הבל ויהי הבל רעה צאן והקין היה עבד אדמה". בראשית ד' ב'.

חסד בנישואי עשיתו: – שהבל נשא את אחותו, שנישואין אלו נקראים בתורה בישוא' חסד'.
כפשוט דברי המדרש, שקין נשא את שהבל נשא את אחותו, וכפשוט דברי המדרש, שקין נשא את אחותו תאמומה, ומירבתו עם הבל היתה על התאומה היחירה שנולדה עמו, שעליה קין טען שהיא שלו, מפני שהוא הבכור, ואילו הבל טען שהיא שלו, שנולדה עמו, וכדאייתא בב"ר ל"ב ז'. ועל מה היו מדיינין, אמר רבי הונא, תאומה יחירה נולדה עם הבל, וצא אומר אני נוטלה שכל, כזה וזה, אומר אני נוטלה שנולדה עמי, ומתקן כך ויקם קין".

שוב מצאתי להדיא בירושלמי²¹ בימות פ"א ה"ה (ס"א א'), שאף הבל נשא את אחותו, וכן אייתא בפרדר"א ל"א, "...ולא עוד, אלא שהייתה אשתו תאומתו של [הבל] יפה בנישים, אמר אני אהרנ את הבל ואקח את אשתו...".

ונישוואי אלו של הבל נקראו בתואר חסד, ככל נישואי אה אחותו, וכמפורש בבבא (ויקרא כ' ז'), "ואיש אשר יקח את אחותו כל בלאו או בת באמה, וראה את ערותה והיא תראה את ערותו, חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם, ערות אחתו ללה עונו י' ודרשו חז"ל כוונת תיבת 'חסד' המוכרזת, שחסד שה' עם ברותיו שהתיר לאח לישא את אחותו, כדי שימשך קיום העולם, וכדאייתא בסנהדרין נ"ח ב', "ת"ש מפני מה לא נשא אדם את בתו, כדי שישא קין את אחותו, שנאמר (תהלים פ"ט ג'), כי אמרתי עולם חסד בניהם...", ופרי"י, "חסד יבנה, תחילתו של עולם בנה בחסד, שצוה לאדם הראשון לגמול חסד את בנו ואסרה לו והתירה לקון, כדי שיבנה העולם, ויינוו דכתיב (כי יקח איש) [ואיש אשר יקח] את אחותו בת אביו חסד הוא, מה שהתירתי לקון, חסד מגמלתי עמו".

ויעויין בירושלמי בימות פ"א ה"ה (ס"א א'), שאמרו כן אף על הבל, "אמר רבי אבין, שלא תאמר קין נשא את אחותו הבל נשא את אחותו [ועל כן מותר אף לכל אדם לישא את אחותו] מפרישים, חסד הוא [שרקל על הותר דבר זה - מפרשים], חסד עשיתי עם הרהשונים שיבנה העולם מהן, אמרתי עולם חסד יבנה".

ולזרע לא זכיתי: – שהבל לא זכה לזרע, שהרי נהרג בידי קין אחיו בדמי ימיו.

שהבל נהרג בידי קין אחיו, מפורש בקרא (בראשית ד' ח'), "ויאמר קין אל הבל אחיו והיה יוקם קין אל הבל אחיו והרגהו"²².

והריגתו של הבל היתה בדמי ימיו, שהיה זה זמן קצר לאחר לידתו, שהרי הירגו לאחר הקרבת הקרבנות, והקרבת הקרבנות היו לאחר זמן מועט, כמפורש בקרא (שם שם ג') "ויהי מקץ ימים...", וכדאייתא בב"ר כ"ב ז'ד', שהבל לא היה בעולם יותר מתשעים יום.

ובפרדר"א כ"א אייתא, שהקרבת הקרבנות היו בליל יו"ט של פסח, 'הגיע ליל יום טוב של פסח, אמר להם אדם לבניו, בליל זה עתידין ישראל להקריב קרבנות פסחים, הקריבו גם אתם לפני בוראכם...", ויעויין בהש"ת הרד"ל ליה"ט שם לבאר כמה זמן חלף ועבר מעת לידתם ועד לאותו ליל יו"ט של פסח, שלמ"ד בניסן נברא העולם, בא' בניסן הוחל בהריאת היום הראשון, והיום השישי בו נברא האדם וחוה ונולדו קין והבל, היה בו' בו, בבליל²³ יו"ט הראשון של פסח היו קין והבל של שמונה ימים²⁴, ולמ"ד בתשרי נברא העולם, היה זה כמחצית השנה לאחר לידתם.

איברא, שבתנחומא בראשית ט' אייתא, "ויהי מקץ ימים ויבא קין וגו'... יש מקץ שנה, ויש שנתים, ויש ימים ויש ארבעים שנה. אמרו חכמי זכרונם לברכה, בני ארבעים שנה²⁵ היו קין והבל".

ועי' בעץ יוסף ובנתיב הים (להג"ר ישראל משה שצ"ל מלאדו, פניקרקוב תרנ"ח) על התנחומא שם, שהביאו בסבספר מכלל יופי כתוב בשם ספר יוספון, "שהיה הבל בן מאה שנה כשנהרג", ובפירושו "אברהם אשכנזי", (להג"ר אברהם בן הגא"ח פאלאג'י זצ"ל, אימיר תרמ"ט) שם, כתב, "אגדות חלוקות שנו כאן, ד"לא הבל חי נ' שנה, ור"א י"ז שעות ור"א מ"ט יום ויום כמנסי הבל"²⁶..

וע"ע אירכות בכל זה, בגליין ק"י, פרשת וארא תש"ע, בתשובה לכתב חידה.

ובענין זרעו של הבל, פשטות הדברים שהרגו קודם שנולד לו זרע, וכדאייתא בתנחומא בראשית ט', שהקב"ה תבע מקין דמי ארבע משפחות שהיו צריכות לאחא מנחב, לכן דרשו בסנהדרין ל"ז א', מדוע אמר לו ה' קול דמי אחיך, מלשון רבים, שכלל בתוכו "דמו ודם זרעותיו".

איברא, שהיה מקום לומר שאין כלל ראייה מכל זה, שלעולם היו לו בנים, ונעניש על ארבע משפחות נוספות שהיו עתידין לצאת מהם, וזה ד"ם זרעותיו".

והיועד מקור מפרש'אם היו לו להבל זרע או לאו, נודה לו אם יוכל להודיעניו, להגדיל תורה ולהאדירה.

שתי ברכות ישראל זכו – שבני ישראל זכו לשתי ברכות בשחיטת חיות ועופות טהורות, האחת על השחיטה והשניה על הכיסוי.

שבשחיטת חיות ועופות טהורות זכו ישראל לשתי ברכות, שהרי נתחייבו בהם בשתי מצוות, מצות שחיטה ומצות כיסוי הדם. מצות שחיטה כמפורש בקרא (דברים י"ב כ"א), "כי יחך ממך המקום אשר יבחר השם אלקוך לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן השם לך כאשר צויתך ואכלת בשערריך בכל אתה נפשך", ודרשו חז"ל בחולין כ"ח א', "וזבחת", שגם בחולין טעון שחיטה, ואף פסוק זה רק מדבר בבקר וצאן, ללמדו בחיטת החיה לבקר וצאן, ולגבי שחיטת עופות נחלקו בגמ' אם הוא דאורייתא או דרבנן, ולמ"ד דאורייתא, הוקפו אין העופות לבהמות, שטעונים שחיטה. ופסק ברמב"ם פ"א מהלכות שחיטה ה"א, שאף שחיטת עופות הוא מדאורייתא.

ומצות כיסוי הדם, אף היא מפורשת בקרא (ויקרא י"ז ג'), "ואיש איש מבני ישראל ומן הג'ר הג'ר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וספך את דמו וכסוה בעפר".

ובשתי מצוות אלו יש קשר מצוות דאורייתא, יש חיוב לברך עליתן קודם עשייתן, וכדאייתא בפסחים ז' ב', "ברוך אשר קדשנו מצוותיו וצונו על השחיטה", וכן פסק הרמב"ם פ"א מהלכות שחיטה ה"ב, "לפיכך השוחט בהמה או חיה או עוף מברך תחלה, אקב"ו על השחיטה", ובפ"ד ה"א, "לפיכך חייב לברך קודם שיטכס בא"י אמ"ה אקב"ו על כסוי הדם".

ובני ישראל זכו לב' ברכות הללו מהטעם האמור להלן.

על אלו שבקבורתי טרוחו – שבני ישראל זכו לב' ברכות אלו, על השחיטה ועל הכיסוי, לברכם על אותם אלו שטרחו בקבורתו של הבל.

שכאשר קין הרג את הבל, היה הבל מושלך מת, ואיתא בב"ר כ"ב ח', דבר פלא בענין קבורתו, "ומי קברו, אמר רבי אלעזר בן פדת, עופות השמים וחיות טהורות קברוהו, ונתן להן הקב"ה שכו"ן ב' ברכות שמברכים עליהן, א' לשחיטה וא' לכסוי הדם".

איברא, שבפרדר"א כ"א איתא, שקין עצמו קברו, "רבי יוחנן אמר, לא היה יודע קין שהנסתרות לויות לפני המקום, מה עשה, נטל את נבלתו של אחיו, והפר לוטו באו"י...", ובלקוט בראשית ל"ח היקראם, "וטמנה בשדה", וביארו המפרשים, שלא קברו, אלא רק הסתירו בשדה.

ועי' שם דעה נוספת, שאדם קברו, "...והיו אדם ועזרו וישיבו ויבוכים ויממבאלין עליו, ולא היו יודעים מה לעשות להבל, שלא היו נהוגים בקבורה. בא עיור אחד שמת לו אחד מבחרי, לקח אותו וחפר בארץ וטמנו לעיניהם. אמר אדם, כעבור איני עושה, מיד נטל נבלתו של הבל, וחפר בארץ וטמנה, ושלים הקב"ה שכר טוב לעורבים בעולם הזה. ומה שכר נתן להם, כשחן מולידין את בניהם, רואין אותן לבנים ברוחין מפיניהם, וסבורים שהם בני נחש, והקב"ה נתן להם מזונם בלי חיסור [שנא' (איוב ל"ח מא'), מי יכין לעורב צידו - ע"פ הליקוט], ולא עוד אלא שהם קוראים לתן מטר על הארץ, והקב"ה עונה אותן, שנא' (תהלים קמ"ו ט'), נתון לבהמה לקחמה לבני ערב אשר יקראו', הובא בליקוט שם.

ובדומה לזה, אך בשנינו מהותי, שקין קברו ולא אדם, איתא בתנחומא י', "בשעה שהרג קין את הבל, היה מושלך, ולא היה יודע קין מה לעשות וזמן לו הקב"ה שני עופות טהורים, והרג אחד מהן את חברו וחפר ביידי וקברו, וממנו למד קין, וחפר וקבר את חביו, לפיכך זכו העופות לכסות את דמך".

משמר צאני עלי שמר – שכלבו של הבל שהיה משמר צאנו, שמר עליו לאחר שהג'ר, שלא יאכלוהו חיות השדה ועופות השמים.

שכלבו של הבל שהיה משמר צאנו שמר עליו שלא יאכלוהו החיות והעופות, הכי איתא בפרדר"א י"א, "שכלב שהיה משמר צאנו של הבל, הוא היה שומרו מחית הארץ ומעוף השמים...".

איברא, שיתכן ומדרש זה שהכלב שמרו, פשטות הוא כהתחלה לדברי המדרש שאדם קברו, והוא נחלק עם המדרש שהחיות והעופות קברוהו, וצ"ע.

וסוף המועז בי מר – שסופו של קין שפגע בהבל והרגו, היה מר, שלדעה אחת נהרג בידי זרעו, ולדעה אחרת נהרג במבול. שקין נהרג בידי זרעו, שלמך בן בן בן בן בנו הרוג, כדאייתא בתנחומא בראשית י"א, "...וכיצד נהרג קין, נעשה לדור המת ק"ל שנה, והוא ע' וע' בקבלה. למך בן בנו היה שביעי מצאן, וסומא, היה יוצא לצוד והיה בנו אוחוזו בידו, כשהיה רואה אותו תינוק חיה, היה אומר לו. אמר לו, מכין חיה אני רואה, ממת את הקשת כנגדו והרג את קין. ראה אותו תינוק מרחוק הרוג וקורן במצוה, אמר לו ללמך, אב"י, דמות אדם הרוג וקורן במצוה. א"ל למך, ויל לי, הנה הוא. טפח שתי ידיו בחרטה, ונגע בראש התינוק והרגו בשוגג, שנאמר כי איש הרגתי לפצעי וילד לחבורתי. נשארו שלשתך במקום אחד, קין הרוג, ואותו תינוק הרוג, ולמך וסומא..."

ולדעה אחרת נהרג במבול, כדאייתא בב"ר ל"ב ה', "ומחיתי את כל היקום... רבי יוש ביש לקיש אמר, זה קין, היה תלוי ברפיין, ובא מבול ושטפו, שנאמר וימח את כל היקום".

^[1]
^[2]
^[3]

סיפור ושאלה בציטו?

אזכור אבני המשפחה אלווד הפולה עם פרל!

לרוות את הוריו בשפע נחת יהודי תמורת כל משפחתם הגדולה והחשובה שאבדה ונרצחה, ובנחת זה יוכל למחות מעט דמעה מעל פניהם המבכות ביום אב בני משפחתם.

היחוס עמל בתורה בביעה רבה והתמדה עצומה, ושמעו הטוב הלך למרחוק, וכשאך הגיע לפרקו, מצא את זיווגו הטוב והמתאים, ובשמחה ובשקט הקימו יחדיו את ביתם, בית גדול לה' ותורתו, כשתפילות הורים מצטרפים לתפילותיהם, שיזכו לבנים ובני בנים, עוסקים בתורה ובמצוות, זרות ישרים מברוכים.

מעט לאחר שנתיימה השנה ראשונה, זכו יהושע ורעייתו להפקד מבן בריא ושלם. לא היה גבול לשמחתם העצומה של הוריו, ושראו בלידת נכדם זה הראשון את המשכיות המשפחה. אמו שבאה לבית החולים, הרימה את נכדה התינוק כשהיא מכריזה, ובינו של עולם, התינוק זה הוא הנקמה הגדולה ברשעים, אותם אלו שהכריזו שישמיתו את ישראל, הנה זכיים לזר נוסף של עובדי ה', רואים בו את ההבטחה של הקב"ה שילועם לא יוכלו ללכות את בני ישראל.

בבין של התינוק היה שמעם באזני הסבתא והסבתא, כמנגינה העריבה ביותר, הם היו מתענגים לשמוע את קולו, לשחק עמו, והרעייתו עליו שפע של אהבה. הסבתא, שכבר לא הייתה צעירה, הייתה באה בכל שבוע כמה שעות לבית בנה וכלתה, לטפל בתינוק ולשמוח ולהתענג בו.

התפילות הרבות שהיושע והוריו התפללו על המשפחה הגדולה שיקים, התקבלו ברצון לפני שוכן מרומים, ושהתינוק האחרון היה בכך שנה ומצפה, ככל הייתה לו אחות, וכעבור שוב זמן קרוב, מעט לאחר שגזרו את מחלפות ראשו ועלו ל'פאות', כבר היה לו אח קטן.

למרות הברכה הרבה שהיתה עמו בהוולו של יהושע, הוא לא הפסיק להתפלל ולתפלה לה' עוד על שיזכה להקים משפחה גדולה, מלבד מה שהתפלל בכל עת על בניו ובנותיו, שהיו עובדי ה' ועושי מצוות, הבנים עמלים בתורה והבנות עולות בתורה ויהדות.

ובצניעות ורוכלים, ובכוח מרביע כבוד שמים בעולם. כשזכה יהושע ללידה ילדו השתיים עשרה, שמחתו היה רבה עד למאוד, הוא לא חשלה בעליו מעולם שיזכה להקים משפחה כה גדולה ורבה, לבנים עתידים יהיו זכיים ושלוחנו, וכולם הולכים בדרכי ה' ומקימים מצוותיו.

הוריו הקשישים המשיכו להתאחר בביתו ובביתו ובמיוחד כשהחלו להזדקן קמעה, עברו להתגורר בבנין סמוך אליו, בו יכלו להנות בכל עת מהחבת היהודי השורשי והמורב שקיבלו. אבי תמיד היה אומר, שכל תפילותיו הרבות במשך השנים, יחד עם צדקנותו ורובים פשוט, והברכות הרבות שנתברך לילדים נוספים, כולם באו ונתקיימו אצלו בנך.

ללימוד עם נכדיו, היתה השמחה הגדולה ביותר של הסב. בכל יום בא אליו אחד מנכדיו ללימוד עמו ולהשקטו מין הרחק ומעטים הרומנים, שלימדו זה היה עבורו טוב יותר מכל התרופות והוויסמינים. הלימוד היה מזרים בגופו כוחות חדשים ומיוחדים, שהבריאו את כל גופו הכואב והדואב.

למרות הברכה הרבה שירתה במעונתו של יהושע בלידת ילדיו, בהקמת הדור השני התעוררו קשיים רבים, שרובם המוחלט אינו מובן ללא בואן פשוט. בניו ובנותיו שהיו הממוברים והמיוחדים, בכל זאת עברו עליהם שנות הבחרות ועדיין לא מצאו את זיווגם. היה לו בביתו בנים ובנות מצוינים בכל הגיליים, בין שלושים וחמש ועד פחות מבני עשרים, ובגירת שנים עדיין לא נמצאה להם הישועה. יהושע לא היה בדרך כלל וכלל, כל פעם שהיה שידוך שעלה ועמד לפני סיומו, תמיד ברגע האחרון הכל נפל.

כשכבר זכה יהושע לאחר שנים להשיא שלושה מילדיו, עבר עוד זמן רב ומכל השלושה עדיין הוא לא זכה לנכדים, הבין יהושע שיש צורך דבר רק הוא, יש עליו איזה שהיא קפידה, ואף עונש על דבר אחר. יהושע שכבר עשה את כל ההסגלות, הסתובב עם בני ביתו בכל הקברים של הצדיקים, התברך מכל הרבנים, ואף הצטרף בגופו לאחת ממסעי הצדקה שעברו בני אחת מקופות הצדקה החשובים, ועם כל זה, וישועתו בששה מלבוא.

אביו ואמו, חמיו וחמותו, כל הדור הקודם, כבר הספיקו לעבור לעולם שכולו טוב, ויהושע ורעייתו עדיין לא התהדרו בכינוי סבא וסבתא. אך בכל עת זמן הם עודדו את ילדיהם, שאין תפילה והחרת ריקם, והם מלאי תקוה לישועת ה' שתבוא בקרוב.

באחד מימי חול המועד סוכות פגש יהושע את אחד מידידיו מנורו, שהיה עיזן ועדינים לא נפגשו. הידיד שלא ידע מה עבר על יהושע בשנים האחרונות, רק זכר את משפחתו הגדולה שזכה להקים, ואילו הוא בעצמו היו לו רק ארבעה ילדים. סיפר ליהושע על קשרי הנכדים שזכה במתנת שמים, ובלא לדעת על איזו מרסע היה אחר דורך, הוא שאל את יהושע כמה נכדים יש לו, האם כבר קרוב למאה, או שכבר יותר.

יהושע נאזר בבבורה ואמר לידידו, שכפי שקיבל מרבותיו, לא מונעם את הנכדים, אבל לצער הרב הוא אינו נזקק עדיין להוראה בעיניו, והעדיין לא נולד נכדו הראשון.

פעמים רבות מראהו החיצוני של האדם מגלה לנו מעט פרטים אודות מהותו ופנימיותו, אך פעמים רבות נדמה למתבונן, שאצל בני אדם רבים, יש בהם שתי תכונות שונות וסותרות, אותו האדם שמתמיד הוא רגוע ושלם, כשעושים הפך רצונותיו ומכיעים אותו, הוא יכול לבעוס ולרטון, ולגלות מידות רעות ומגוננות שפחד להיות עמו ולעמוד במחיצתו. רשע וטוב אדם, הוא מיד מתעוררת אצלנו השאלה, מה הוא באמת אותו אדם, האם אישיותו היא מה שאנו רואים בו דבר יום ביומו, או המחזה המזעזע שנתגלה בשעת נעסו.

דעת חכמי אמונת העולם שאין להביט ולהתבונן על עת המעידה והנפילה, באותו הזמן 'זה לא הוא', אלא צריך לראות ולבחון לפי אורח חייו הרגועים והשלושים, אך להבדיל אלף אלפים הבדלות, חכמי ישראל בראיהם החרדות והרוחקה למדונו פרק נכבד באורחות חיים, שכל עוד לא מפריעים לאדם ועושים הכל כרצונו, אין ראיה ללכל במעשיו על אישיותו, 'זה לא הוא', אלא המודן האמיתי הוא בשעת המסע, מה תגובתו וליטתו על עצמו, אם הוא נותן דרוך ליצרו לעשות ככל העולה על רוחו, לשונות משתלחלח בלא שחוקו, זה האדם! בשעה זו מתגלים מידותיו האמיתיות המתסחרות מתחת למעטה שריון הקשקשים שעוטה על עצמו כדיבורו הנעים והנחמד כל הימים.

לא רק בשעת המסע מתגלה פנימיותו האמיתית של האדם, אלא גם בשעת שחרות, כשנותן עינו כבוס, בשעה זו נפגלת העטיפה בה הוא עוטף את עצמו, ומתגלה אמיתות נפשו הסודרה. גם בעת משאו ומתנו עם הבריות, כאשר תמורת כמה פרסות הוא משיק ומכובד, ואם וסעם של מהותו של האדם הלאה הוא בשקך ונלוכות, ודי בריוח קל כדי שיתגלה במצבו המדויק, וכמאמרם ז"ל (בעירובין ס"ה ב') אודות היכולת לבדוק נטירתו ליבו של האדם, 'אמר רבי אילעאי, בשלשה דברים אדם ניכר, בכוס ובכיס ובכעס, ואמרו ליה אף בשחוקו'.

בדברי החכם בכל אדם, שלמה המלך ע"ה בספר משלים (כ"ז כ"א), "מִצְדָּק לְכַסֵּף וְכֹחַ לְזַבֵּחַ וְלֵב מְהַלָּל", מבארים דברים רבותני הארסונים (עיי' שערי תשובה לר"י, שער ג' אות קמ"ח), שישנו דרך נוספת לבחון ולדיע צפונות ליבו של האדם, וזאת ע"פ מהללו, שאת מה שחבת הוא מעשים הטובים והחכמים והצדיקים, ומגנה את הקבירות ומבזה את עורביהם, על אף שיתכן ויש בידו עוונות, ידוע נדע שהוא איש טוב ובו נמצא שורש הצדק, אך אם חילתה הוא מהמשבחים מעשים מגונים ומהלל את הרשעים, את וסימן ברור הוא שרשעותו בקרבו.

גם מפספוטיו הדברים הנשמעים מהפעולות שזה החלו לדבר, ניתן לדעת ולהבין אודות הדברים החשובים להוריהם, אם הילד יודע לדקדם 'אבא אמא ובמבה', ואת שמות בעלי החיים הטהורים והטמאים, היאן נשמעת הגיית קולם, 'הפרה גועה', 'החמור נוער', 'לכשה פועה' והתרגול מקרקר, ואילו בכל עניני התורה והקדושה אינו יודע מאומה, אות וסימן הוא לחשיבות ידיעת דברים אלו בעיני הוריו. אך אם כן בגיל זה הילד עונה 'אמן' על ברכה ששומע, יודע לומר את הפסוק 'תורה צוה לנו משה מרשה קהלת יעקב', שכל הורה מחויב ללמד את בנו היועד לדבר, כדברי הגמ' בסוכה מ"ב א', אף אם הוא יודע גם כמה דברי הבל ושטות, וזאת ניכר עליו מה חשוב יותר להוריו.

משהו ילדותו של יהושע איינציגנרנייקעל*, יכלו כולם לדעת מפספוטיו ושיקו מה חשוב ביותר להוריו, שמלבד מה שידע לספר לכולם וישארו שמו ביהושע יהושע, שכשב הוריה הקב"ה על החסד והישועה שנמל עם הוריו, שלא זו בלבד שהם היו היחידים מכל בני משפחתם הענפה שזכו להנצל מגיא הצלמות ועמק הבכה, עוד היה אומר בכל עת ושעה, שהוא 'הקדיש' של הוריו וכל בני משפחתו, ממנו תתפתח שוב המשפחה המפוארת שנגדעה בגזירת של ידי הרצוצים הארוכים, כאשר כל אמן שעינה וכל ברכה שמבדך, הוא מזכר בו את סביו וסבתותיו וכל הדורות שלפניו, וכל מצוה שעושה, מאירה להם כאבוקה של אור בחלקם בגן עדן.

גזרה הכמותו של הבורא יתברך ויתעלה, שהורי יהושע לא זכו לילדים נוספים, ועל כן הוא היה הפליד היחיד שהולך ונשאר, המשך לאודים מצוללים מאש, שרידי דור עידו של עובדי ה', צדיקים וצדקניות, שבמצולותיו אותם עשה וקיים דבר יום ביומו, ובעוסקים בלימוד התורה בכל העתות והזמנים, המשך לכונתם בזכויות רבות עד אין קץ.

כל שנות בחירות של יהושע, ליוותה אותו תחושת השליחות המוטלת עליו, שלמרות שעל כל נער ובחור מוטלת אחריות ושליחות עצומה, שיהיה לתלמיד חכם שיאיר את עיני ישראל בתורתו, ועל כך הושבדל נשמנו טרם ירידתו אל העולם הזה, שהיה צדיק ואל יהיה רשע, בכל זאת התווספה לו הרגשת אחריות, שכל הדורות הקודמים, זקנינו כל הדורות, מצפים ממנו שרוב נחת יהודי, שיוכח לעלות עוד ועוד בעולם האמת, במצוות ומעשים טובים שיעשה, ולא יהיה חילתה בבחינת פסול שיצא מזהם.

יחד עם זאת התפלל תמיד יהושע, שיזכה ה' להקים משפחה גדולה ומפוארה, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, שיוכל

תודת המערכת נתונה להרב ק. ש.ר. שליט"א על הסיפור המתפרסם בשבוע זה

השאלה היא: מה מצא יהושע בלימוד פרשתינו עפרש"י שגרם לו תקוה ושמחה?

איינציגנרנייקעל הנכד היחיד

תשובה ל"סיפור ושאלה בציטו" משבוע שעבר:

בתשובה לשאלה, מה הרעיון שמצא רבי פליטאל בפרשתינו עפרש"י, שעל ידו יוכל לרמז במכתבו לבית הדין, שראה את ר' מרדכי, ומקום הימצאו הוא בסיביריה, ולכך שלא יתירו חלילה לאלמנתו להינשא, למרות האיסור החמור של הגזירה שלא להזכיר את שם המקום במכתבים. רבי פליטאל מצא רעיון פשוט, שיכתוב לבית הדין שראה את ר' מרדכי בארץ רוד, וברמז לא יבינו הדיינים שראוהו בסיביריה, וזאת מדברי רש"י ז"ל, עה"פ, "ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד קמת עד", ובארץ נוד, בארץ שלל הגולים נדים עם שם". ובארץ נוד, שהיה המתיאס לארץ שלל הגולים נדים עם שם הוא ארץ נוד, ואין לך ארץ שיש בה כל כך הרבה גולים שנדים בה כארץ סיביריה, וכך יבינו הדיינים היכן מקום הימצאו של ר' מרדכי, ויבינו שהוא ניצל בדרך נס, וכל העדויות על מיתתו לא היו מדויקים לחלוטין, וסיבת המציאותו בארץ גזירה, זו הסיבה שלא חזר ושלח סימן חיים.

תשובות ותשובות מהמפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - 972-8 + (24 שעות) או לפקס 9741115-3634947 או למייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב השבוע

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, יש לפנות לפקס' הנ"ל לתרומות, הנצחות והפצה ניתן להתקשר למערכת

היות ובשנה זו, שבת פרשת בראשית חלה בסמיכות לשמחת תורה, ולא היה שהות בכדי הדפסת הגליון, ובמיוחד בגולה, שערב ש"ק היה יו"ט.
לכן, לזיכוי הרבים צירפנו השבוע את גליון פרשת בראשית, להגדיל תורה ולהאדירה

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבנו חידושים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת בראשית - תשע"א

גליון ק"ח חמישה שנה

כתב חידה

חסד בנישואי עשיתי,
ולזרע לא זכיתי.
שתי ברכות ישראל זכו,
על אלו שבקבורתי טרחו.
משמר צאני עלי שמר,
וסוף הפוגע בי מר.
מי אני?
רמז: דמות הקשורה לפרשה

מעניא דירתא

מולד חודש חשון
יום שישי
בשעה 8:20.02 בבוקר

המאורות הגדולים, שוים נבראו, ונתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד" (רש"י בראשית א' ט"ז).
היכן נרמז בברכת 'יוצר לשבת', הטעם מדוע מתחילה 'שוים נבראו', לשמש כשני מלכים בכתר אחד.

דבר תורה

"ויברא א' את האדם בצלמו, בצלם א' ברא אתו, זכר ונקבה ברא אתם". בראשית א' כ"ז.

חז"ל דרשו בברכות ס"א א', "רבי אבהו רמי, כתיב זכר ונקבה בראם, וכתיב כי בצלם א' עשה את האדם, הא כיצד, בתחלה עלה במחשבה לבראת שנים, ולבסוף לא נברא אלא אחד".
דברי חז"ל אלו צריכים ביאור, הרי הקב"ה "מגיד מראשית אחרית", ומה שייך כלפי הקב"ה מציאות של ה"א, מציאות של "עלה במחשבה".
עוד קשה בפרשה זו, מדוע אצל האדם, מתחילת בריאתם נבראו זכר ונקבה יחדיו, ואח"כ נחלקו, ואילו אצל כל בעה"ח מתחילת בריאתם נבראו זכר ונקבה נפרדים. ועוד צריך טעם, למה האדם קרוב אצל אשתו יותר מאשר שאר קרוביו, דאדם לבן אחיו, נחשב כראשון בשני, ואילו אדם לבן אשתו, נחשב כראשון בראשון (כט"ז בחו"מ ל"ג ס"ח ודלא כסמ"ע).

וביאר רבינו הגר"א, ע"פ היסוד שתחלת המחשבה, הוא סוף המעשה, שכאשר אדם רוצה לבנות איזה חפץ, הוא צריך לזאת ד' דברים, חומר, צורה, פועל ותכלית. וכאן אדם החפץ לבנות שולחן, בראשונה הוא צריך לדעת מהו ה"תכלית", דהיינו מקום שניתן להניח עליו ספרים ללמוד, או להניח אוכל לאכול וכל כה"ג, ולאחר שהחליט מהו ה"תכלית", יכול לעסוק בבניתו, ע"י שיקבע מהו ה"חומר", האם יהא מעץ או מזהב. ואח"כ יקבע מהו ה"צורה", עגול או מרובע וכדו', ואח"כ ימצא את ה"פועל", שיעשה את פעולת בנין השולחן, שיהא בעל מלאכה הגון וטוב.
וכאשר הושלמו כל הפרטים, דהיינו "חומר", "צורה" ו"פועל", אזי יגיע "לתכלית", שיהא לפניו שולחן מוכן למטרת תכליתו, להניח עליו ספרי לימודו או לאכול עליו.

נמצא, שתכלית השולחן היא תחלת המחשבה, שכשעלה בדעתו לעשותו, חשב כיצד יעשהו באופן שיהיה נאות לפי התכלית שלו.

ולפי יסוד זה, מבאר הגר"א את דברי חז"ל שהבאנו בראש הדברים, וכן את השאלות שנשאלו. דמפני שרצה הקב"ה, שהאיש יהא כרוך אחר אשתו, יותר מאשר אחר שאר קרוביו, לכך בראם הקב"ה מתחילה בגוף אחד, ואח"כ חילקם.
והטעם שברא אותם שיהיו כרוכים כל כך זה אחר זה, הוא מפני שתכלית האדם בעוה"ז, הוא לעסוק בתורה כדי שיזכה לעוה"ב, ואם לא היו נבראים בגוף אחד, היה הבעל מוכרח לחזור אחר פונסתו ויבטל מן התורה, ומאיך אשתו לא תתעסק בשבילו, כשאר בע"ח, שאף שיש מינים שהנקבה דואגת לילדיה, מ"מ אינו נמצא שתדאג עבור בן זוגה. לכך בראם הקב"ה בתחילה בגוף אחד, כדי שתטרח בשבילו ויהיה לו פנאי לעסוק בתורה.
ולפי"ז יתבאר מה שחזר הקב"ה וחילקם, שהרי אם לא היה מחלקם, מה היה מועיל בתקנתו, שהרי אף אם האשה תטרח בכל, למען שבעלה יוכל ללמוד, מ"מ הדבר לא יועיל, שהרי הוא מחובר אליה, וכאשר היא הולכת לשוק, הוא הולך עמה יחדיו, לכך בכדי שהאיש יוכל ללמוד, הוכרחו להיות מחולקים.
מבאר הגר"א, שלפי"ז דברי חז"ל מבוארים באופן נפלא, "בתחלה עלה במחשבה לבראתם שנים", שהרי תחלת המחשבה, היא תכלית המעשה, והיות והתכלית היא, שהזכר והנקבה יהיו נפרדים, ויחד עם זה, האשה תטרח עבור בעלה, לכך הוצרך הקב"ה לבראתם מתחילה כאחד, בשביל התכלית, כדי שהיא תתעסק בשבילו ויהיה לו פנאי ללמוד.

לחכימא ברמיזא

בב"ק (פ"ז א') איתא, "אין לעבדים בושת... והחובל בעבד כנעני שלו, פטור מכול".
לפי"ז יש צורך ליישב עובדא באדם גדול מסוים.
התדע מיהו ?
[ואם תדע מי היה בקי בחכמות רבות, תגלה מיהו].

פבין חידות

איזה סוג מאכל יש ענין לאוכלו בגלל הנאמר בפרשה.

מענינא דסדרא

"תנא דבי רבי ישמעאל, אם פגע בך מנוול זה, משכהו לבית המדרש" (סוכה נ"ב ב').
היכן נרמז ענין זה בפרשתינו.

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבינים הנוחבים - מודיעין עילית - ארץ ישראל

דבר המערכת

כמו"כ נביע תודתנו העמוקה, לידידנו הדגול, המפורסם לשם ולתהילה, הרב ר' מיכאל דור שליט"א, יו"ר ארגון 'דרכי חינוך', המסור בלב ונפש חפצה, ופועל ללא ליאות לטובת הפצת הגליון בארה"ק. יבורך מפי עליון בברכות השמורות למצדקי הרבים, ויזכה לרב נחת מכל יוצ"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"ר.

ולהכותבים הנכבדים, באשר מן הנמנע מלהביע באופן מיוחד לכל אחד ואחד עבוד מכתבו את ההערכה הראויה, בפרט אותם מכתבים אשר ניכר כי הושקעו בהם מאמץ וזמן רב, נביע בזאת בכללות תודה וברכה לאלפי בית ישראל, על האגרות המאלפות, אשר מגיעות מארץ הקודש ומכל קצוי תבל (ארה"ב, קנדה, צרפת, אנגליה, בלגיה, שווייץ, מכסיקו, ועוד), מלבד ברכות ומכתבי עידוד וכו', או רוצים להודות במיוחד לאותם רבים שמעריכים ומאירים, מעוררים ומבהירים, ואין ספק שחלק רב להם בהעמדת הדברים על דיוקם יותר ויותר. כמוכן שאין באפשרותינו להדפיס את החומר הרב שמגיע מידי שבוע, אם מחמת מועד קבלתם, או מסיבות אחרות (אשר מפורטים יותר בכללים המצורפים בגליון הנוכחי), אך כל המכתבים המגיעים, נקראים בתשומת לב, ואותם שיש בהם תוספת חידוש וכיו"ב, נשמרים בבית אוצרנו, ואי"ה עוד חזון למועד, לכשנדפיס בל"ג במהדורה מיוחדת את כלל החידו"ת שנדפסו ויודפסו בעזה"י בעתיד.

ובכן יו"ר מפני הש"ת שכשם שעזרנו עד כה לעמול בתוה"ק ולכבדה ולהדרה, בהפצת מעיינותיה חוצה, כן יעזרנו הש"ת ביתר שאת להוסיף עוד ועוד להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך דקדוק לאמיתה של תורה, ויה"ר שתשרה שכינה במעשי ידינו שלא נכשל ח"ו, רק סולת ברורה ונקיה, וחפץ ה' בידינו יצליח להרבות כבוד שמים, ונזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

מתוך הודאה ותהלה לבורא עולמים ית"ש על חסדיו הרבים עמנו בכל ענינו, ואשר נגלו לנו בקיומו של הגליון "האיחוד בחידוד", ובמיוחד כעת בעמדינו בפתחה של השנה החמישית, והמשכיותו בסייעתא דשמיא מרובה, וכן יעזור הש"ת שנמשך לזכות את הרבים להגדיל תורה ולהאדירה. לבקשת הרבים, אשר חדשים לבקרים חקרו ודרשו, לפרט כללים ופרטים בעניני גליון דנן, בחרנו בפתיחת שנה זו שתחדש עלינו ועל כל בית ישראל לטובה, לרענן את הנידפס מאז הגליון הראשון, וגם לרבות כללים חדשים, שבמשך הזמן נזדקקנו להוסיף ולגרוע לפי הענין.

בהזמנות זו המערכת מביעה את הערכתה הרבה, לאותם יקרי רוח, ראשונים לכל דבר שבקדושה, הזוכים מידי שבוע בשבוע, לכבוד את ה' מאונם ומהונם, ולא חוסכים במאמצים, להדפיס ולהפיץ במקומות מגוונים, הן אותם שבארצנו הקדושה, והן שמעבר לים, שבזכותם הגליונות מגיעים ומופצים במדינות רבות ועשרות ערים ברחבי תבל, אשריכם גיבורי החיל, וזכות הפצת תורה ברבים תלויה בכם. ברכת ד' עליכם להתברך בכל מילי דמיטב ברו"ג, אכ"ר.

זכינו בס"ד לשמש כשופר לאלפים הצמאים לדבר תורה, המצפים משבוע לשבוע להופעתו של הגליון, כפי אשר יעידו יגידו אלפי האגרות, אשר הגיעונו במשך הזמן מאז זכינו בס"ד להופעת 'האיחוד בחידוד', תודות ליזמתו של מכובדינו הדגול, צורבא מרבנן שליט"א, ממשפחת רם, בן גדולים, אשר טורח ללא ליאות בעול החזקת הגליון, ושותף גם בכתיבת חלק מהחידו"ת הנדפסים. יברכהו הש"ת בכלל כל מזכי הרבים בכל מילי דמיטב, אורך חיים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, רב נחת דקדושה מכל יוצ"ח, אכ"ר.

דבר לפותרים

"שני תלמידי חכמים המחדדין זה לזה בהלכה, הקב"ה מצליח להם... ולא עוד אלא שעולין לגדולה... למיימינין בה אורך ימים... שני ת"ח הנוחין זה לזה, הקב"ה מקשיב להן". שבת ס"ג א'. ונרש"י סס: הממדין. שאלין ומשיבין, ולא לקפא אלא להסמל. למיימינין. של מורה, שמשפסין טעמיהן דקדוק וזכרון, כימיני המיומנם למלאכה. הנוחין זה לזה. טשאין ונומין זה בנחם רוח, ממעסקין כדי שילמדו זה מזה.

מטרת החידוד, לעורר לב המעיניים, הן לבקיאות והן לחילוקים, בנושאים מגוונים בש"ס ופוסקים, מדרשי אגדה ואגדות חז"ל, והתועלת עצומה, ופוק חזי שגדולי ישראל, כבעל 'האגור' ובעל 'בן איש חי' חיבורי חיבורים שלמים בסגנונות אלו.

זכינו בסייעתא דשמיא מיוחדת, ואנו כבר בתחילת השנה החמישית להוצאתו לאור עולם של האיחוד בחידוד במהדורת זו [מלבד המהדורה בלשון לעז' שכבר בפתחה של השנה השתים עשרה], וב"ה עולה על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן, וכאשר יעידו התגובות הרבות למאות ואלפים שהשיגונו עד כה בס"ד, כן יתן הש"ת שיוסיפו וישיחו בהם יושבי שער באהלי תורה בארץ הקודש ובחז"ל, להגדיל תורה ולהאדירה.

לבקשת רבים אנו שבים ומפרסמים את הכללים של גליוני 'האיחוד בחידוד' [הכללים יפורסמו רק מעת לעת ועל כן רצוי לשומרים].

החידות מחולקים לששה סוגים קבועים [ואחת שאינה קבועה]. א. כתב חידה. ב. מעשה רב. ג. לחכימא ברמיזא. ד. מבין חידות. ה. מענינא דסדרא [ולקראת 'שבת מברכים' מוסיפים חידת 'מענינא דירחא', ובענינא דמועדא' מוסיפים חידת 'מענינא דמועדא']. ו. סיפור ושאלה בציוד.

א. **כתב חידה** - יכלול 'ששה הגדרות על אישיות מסוימת', המוזכרת בפרשה או בפרש"י. ששת ההגדרות הם על אותה האישיות, למעט אם כתוב ש'בנו נהג כן', או שאיננו חיי כן וכך' וכל כה"ג, ובכדי לידע אם אכן מדובר באישיות הנכונה, בהכרח שכל ששת ההגדרות יתאימו.

אם אחת מההגדרות אינה מתאימה, יתכן והתשובה אינה נכונה, או שיש מאמר חז"ל בענין, שאינו ידוע לפותר.

לפעמים התשובות הם רק לפי דעה אחת, ופעמים רבות כדעה השניה הלא ידועה כ"כ. אין התשובות ע"פ משחקי מילים או כל כה"ג, אלא רק ע"פ ידיעות מורחבות בדברי חז"ל ורבותיני הראשונים.

כמו"כ, במירושם של מילים מסוימות, נשתדל תמיד לדייק ע"פ פירושי רבותינו הראשונים ולא ע"פ המדובר בשפתנו.

הקשר בין הדמות לפרשה, הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה או בפירוש רש"י.

ב. **מעשה רב** - יכלול 'מעשים שהולידו ספק הלכתי', המעשים ארעו באופן דומה למוצג כאן (אך יתכנו שאלות על מעשים אפשיים).

ג. **לחכימא ברמיזא** - יכלול 'מאמר חז"ל ושאלה בצידיה', וענינו לברר עובדא בא'דם גדול' שכלאורה נראית תמוהה, והטעם לכך. לצד המהם יופיע בסוגריים רמז לפרתון בכיוון מסוים, אך לא כפתרון בלעד.

השאלות הינם אך ורק על חכמי התלמודים והמדרשים, ובני תקופתם.

ד. **מבין חידות** - יכלול 'שאלות של היכי תימצו', כמו איך יתכן מציאות תמוהה כזו וכזו, או דין מחודש בלתי ידוע וכלי כיוצ"ב.

השאלות אינם בהכרח לפי ההלכה הפסוקה, אבל תמיד לפי שיטות מגדולי הראשונים או האחרונים.

ה. **מענינא דסדרא** - יכלול 'שאלות על דין או נושא מפרשתינו' [וכן על דרך זה 'מענינא דירחא' ו'מענינא דמועדא' וכדו'].

ו. **סיפור ושאלה בציוד** - יכלול 'סיפור שביצוד שאלה', שפתרונו הוא ע"פ דברי רש"י בפרשה. הסיפור נכתב במטרה לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י, וזאת מלבד המסרים החינוכיים השזורים בינות למעשה.

להשגת התועלת הרצויה, מומלץ ללמוד הפרשה עם פירוש רש"י, לפני קריאת הסיפור. הסיפור בדרך כלל מבוסס על 'מעשה שהיה', ולמרות כן אין להסיק ממנו מסקנות הלכתיות או הנהגתיות [ע"פ רוב, כל השמות הפרטיים והמשפחות בסיפור, שונו מטעמים מובנים]

כללים בעניני התשובות

- על התשובות להכתב בכתב קריא וברור [כתב בלתי קריא וכיו"ב, מונע מאתנו לפעמים להתייחס לדברים]. רצוי להשאיר את שולי הדף ריקים, כשתי ס"מ בכל צד ולמעלה ומטה, שכידוע שולי הדף בפקס פעמים רבות אינם ברורים. יש לכתוב בבירור את שם השולח, כתובתו ומס' טלפון במקום בולט בראש פקס התשובות [אך לא בקצה הדף].
- יש לכתוב לפני כל פתרון, על איזה מהשאלות או מהחידות הוא נכתב.
- התשובות לכל השאלות יכולות להיות מגוונות, למעט אם צוין במפורש בשאלה, שלילה למקרה מסויים.
- התשובות צריכות להיות מעוגנות במקור נאמן, אך ניתן לציין סוגיא או ספר מסויים, שמתוך הדברים יש להביא ראיה לנכונות התשובה.** תשובה שאינה מנומקת וללא מקור, אינה התשובה הנכונה. תשובה ל'מעשה רב' בסגנון 'הצדק עם פלוני', בלא לנמק מדוע או מבלי לציין מקור, וכן תשובה ל'כתב חידה' בסגנון 'הדמות היא אלמוני', בלא לפרט היאך התשובה מתאימה לכל ההגדרות (או לכה"פ לארבע מתוך שש ההגדרות), וכן כל כה"ג.
- על מנת להשתתף בהגדרה, מספיק להשיב על אחת מהחידות, אך כל פתרון נכון של חידה ושאלה נוספת, מזכה בזכות השתתפות נוספת בהגדרה. כל תשובה נכונה משתתפת בהגדרה [ואף אם אינה התשובה המודפסת].
- התשובות יופיעו בעזה"ת בגליון הבא במדור 'משיב דבר', משולב בתשובות הפותרים החשובים.
- תשובות שיש בהם הוספות והערות, המגיעות למערכת עד בוקרו של יום שני בשעה 8:00, נשתדל בל"ג לשלבם בתשובות המודפסות [לאחר ה'ל', לא תמיד ניתן לשלבם, ואי"ה עוד חזון למועד].
- יודגש, כי בהיות ומדובר בגליון לבני תורה ובדרכם של רבותינו גדולי ישראל זיע"א ויבלחט"א, הרי שנימנע מלצטט בדברינו איזה ענינים, הן בנושאים והן ממחברים שאיננו יודעים אם נמנים על שלומי אמוני ישראל, ולכן רצוי מאוד, שהכותב שם של ספר ממחבר שאינו ידוע וכיוצ"ב, יכתוב את שם המחבר ושנת ההדפסה, וממי נתנו ההסכמות אם ישנם, או לחילופים, יביא מספרים חשובים ויזויעים המצטטים מספרו.
- פותרים המעוניינים ששםם ייאר חסוי או שיופיע רק ב"ת כאשר מביאים מדבריהם בתוך התשובות, יציינו זאת במפורש (ולא לשלוח בשם בדוי וכדו'), ובעזה"ת נשתדל לכבד את בקשתם, למעט, במקרה שזוכה בהגדרה, שמפני סיבות מסוימות לא נוכל לזכות ב'עילום שם'. כל פתרון נכון, יצורף להגדרה השבועית [סיפור ושאלה בציוד', בהגדרה נפרדת].
- אנו שמחים לקראת מכתבי הערות והארות המחכימות, ככלל, כל מכתב נקרא בתשומת לב הראויה לו, אלא שלא תמיד מתאפשר להגיב על בקשות הקוראים [עד כה, משך קרוב למאה גליונות שבסייעתא דשמיא יצאו לאור עולם, הגיעונו אלפי אלפי תשובות הערות והוספות וכו', חלק גדול מהם שמורים תחת ידינו, ואי"ה, עוד חזון למועד לפרסם את החידושים שבהם].
- אין לשלוח אותו דף פעמיים [ואף לא לשתי מספרי הפקס השונים].

תקנון ההגרות

- כל התשובות הנשלחות נבדקות אישית אחד לאחד ונכנסות להגדרה השבועית.
- זוכה שעלה בגורל באחד השבועות, יכול להמשיך ולהצטרף להגרות הבאות, אך זכות השתתפותו מוגבלת לפרס הראשון [והגדול] בלבד, ולאחר ששה שבועות חוזר להשתתף כרגיל.
- לתשובות לב אלו השואלים מדוע עדיין לא זכו למרות היותם שולחים קבועים, ואילו אחרים זכו וחזרו וזכו, להוי ידוע שברך כלל בכל שבוע מגיעים למערכת מאות רבות של תשובות, וענין ה'זכייה בהגדרה' הינה מ'נפלאות תמים דעים'.
- תשובה הנשלחת לאחר המועד, אין התחייבות לצרפה להגדרה.
- אלו שעלו בגורל זכו, יוכלו לקבל את הספרים באחד משלשת 'תחנות החלוקה', בעיה"ק ירושלים, בבני ברק ובמודיעין עילית, כפי אשר יתאמו עמם.
- כל כללי ופרטי ההגדרה, הם בכפוף ל'תקנון ההגדרה' הנמצא במערכת.

ליקוט במעלת שאלות וחידות

מתוך ההקדמה ל'ספר חזון' לבעל 'האגור',

אשר חיבר ויסד החכם מוהר"ר יעקב בן מוהר"ר יהודה לנדא ז"ל
והוא הצעות חידות ופתרונם, ליועדי דת ודין נתנם, בזהב אופיר הם
משובצים, ואליהם לא ישוו כל חפצים.

[מנוסח שער הספר].

"בהיות כי המצות המעשיות סתומות בפירושיהן. והתלמוד ארוך ארוכה מארץ מדתו ורחבה מני ים. ולבות בני אדם קצרו להשיגו על אמתתו. ודברים רבים אשר הם עמוקים ונראים הפכים מן האמת. והסברות מפוזרים ומפורדים בקצוי התלמוד. נערתי חצני ללקט בעמרים אחרי הקוצרים. וקבצתי מהם כפי ההזדמן. לא כבוונה ורצון מאשר למדתי מעט מזער. ולמען יהי' לי למשמרת.

חקתי הענינים אשר הם זרים לשומעיהם. ונראים הפכים ומכחישים האמת. וכאשר יתבונן בהם המתבונן. ימצאם כלם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת. וקראתים חידות. וחקתי החידות בכתב אמת חרות על הלחות למען אתנחם ממעשינו. ומעצבון ידיו מן האדמה אשר אררה ה' ולא יחשב לי לסכלות. ולא להתפארות ולא לסכלות. כי כוונתי לשם שמים ורחמנא ליבא בעי ולא להתפארות כי אין זוה הפועל דבר שישתבח בו הפועל. ושלמת הפעולה יורה על שלמות הפועל ועל כל פשעיו תכסה אהבה.

וקראתי לקבוץ המעט הזה **ספר חזון** כי ההשגות הנעלמות כשישיגם החוקר אחריהם. נמשלים לחזון ולנבואה כי החזון והנבואה ישיגם החוזה בפתע פתאום מצד התגברות עליו השפע האלוקי מה שאי אפשר להשיג לחכם כי אם בטורח וביגיעה פעמים רבות ובהקדמות רבות, וכאשר יעמוד אדם על הדברים העמוקים נראה לו כאילו בא לו מצד השפע העליון...".

***

מתוך ההקדמה לספר 'אמרי בינה', למרנא ורבנא... כמוהר"ר יוסף חיים זצוק"ל מבגדד בעל ה'בן איש חי'.

"אחרי הדברים והאמת אשר דברתי ושפכתי שיחתי לפני קוני, אגידה ואספה לפי תמי לעיני בני עמי, זה דרכי מילודתי לאהב משל ומליצה דברי חכמים וחידותם, ולהתחכם מעמק סברתם ושכלם וחכמתם, ולשתות מים זכים מים חיים הנובעים מפומיהו דרבנן תנאי ואמוראי ורבנן סבוראי, חכמי הדורות קמאי ובתראי, על כן כדי להיטיב ולזכות לילדים ותלמידי דבי רב לחדד שכלם בתורה ודברי חכמה, לקטתי ואספתי מחכמי המשנה והתלמוד, זה הים גדול תלמוד בבלי, וגם מן חכמת נושאי כליו, דברים המחכמים את הלב ומחדדים השכל...".

***

מתוך הגיוני המחבר נר"ו לחלק הנקרא 'חדוד בדברי תורה'.

"החלק הזה קראתי חדוד בדברי תורה, והוא קשיות ותרוצים בדרך סברה ודרך המצאות שכליות בנויים על פי השכל אשר לקחתים ואספתים מן ים התלמוד, מדברי התנאים והאמוראים והחונים עליהם. והן הן אשר הייתי מחדד בהם את שכל בני ביתי בתוך הסעודה ואחר הסעודה, בלילות יומים טובים, ולפעמים גם בלילי ימות החול על יד על יד.

ואמיתי טוב לרשם אותם על ספר למזכרת כדי שיהיו זמן לאחר זמן מצויים ביד המלמדים לחדד בהם התלמידים, או לחברים יחד זה כדי שיולידו סברות משכלם, וימצאו מיני המצאות מדעתם ובינתם, ובה יתחדד שכלם ותתרחב הבנות ותאיר חכמתם, כי נודע שהשכל יתחדד מאד כשמוליד המצאות חדשות".

***

מדברי שו"ת זכר יהוסף להגרי"ז שטערן זצ"ל משאוול.

"נהוג מימים מקדם, לנסות שכל האדם ולחדדו, למצוא דבר נפלא בתחילת העיון, מצד נושאו או בהיותו סותר את עצמו, והיותו נגלה בהמצא הנקודה מידיעת נושאו, כמו חידת שמשון ומרעיו, וכמ"ש בביאורי למשלי כ' א' – ו'.

ולתכלית זה השתמשו האגור ומהר"י מיניץ סימן ט', ומהר"י מברונא סימן קמ"ח וקמ"ט, וכמוהם בדורות האחרונים, בפתח השער משו"ת ר"ב אשכנזי מאורלא, ועולת יצחק, וטוב רואי שבסו"ס מגדל דוד, דברי חכמים וחידותם, ועוד זולתם, שקבצו ענינים שונים, לחדד הרעיון, לגלות הסתום בתחילת העיון, ולנסות זכרון התלמידים בבקיותם ולשנן בהם.

ובה, הנינו נתון קבוצת חידות והיכי תימצא, שהמצאתי אנוכי, יותר משהשע עשר מאות במספרם, על סדר חלקי השו"ע, וגם בדיני קרבנות וקדשים, וטומאה וטהרה, ובתוכם כמה דינים מחודשים, מילתא בטעמא, ואשר כאלה נמצא מפוזר, בדברי חז"ל כמדבר משלי סימן א', ותרגום אסתר ממלכת שבא, בבואה לנסות את שלמה בחידות, שציירו מענינים שבני אדם רגילים לאמדם, מהו שבעה יוצאין ושבעה נכנסין...".

רבים מסתפקים ושואלים, האם מותר לענות תשובה על שאלה וחיידה שנשאלו, ולקבל על כך תגמול או הערכה, כאשר שמעו את התשובה מאחר, ובלעדיו לא היו מגיעים לתשובה.

בכדי לידע מה היא דעת תורתנו הקדושה בשאלה זו, נביא בזה מדברי הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, שעמד בשיעורו בענינים אלו, והביא את המקורות העוסקים בעניני חיידה ושאלה.

בנביא (שופטים י"ד) נכתבה 'פרשת שמשון', הכוללת בתוכה עניני חיידה, שכאשר עשה שמשון משתה והיו עמו שלשים מרעים, אמר להם שמשון, שהוא יחוד להם חיידה, והיה, אם הם יגידו לו את התשובה עד סיום שבעת ימי המשתה, הוא יתן להם שלשים סדינים ושלשים חליפות בגדים, אך אם הם לא יוכלו לענות לו, אזי כל אחד מהם יצטרך לתת לו סדין וחליפת בגדים, ולאחר שלא יכלו לענות על החידה, הלכו לאשתו של שמשון ואיימו עליה שתפתה את שמשון שיאמר לה את פתרון החידה, והיא תגלה להם, ואם לאו, הם ישרפו אותה ואת בית אביה באש.

ולאחר שאשת שמשון בכתה והציקה לו בדבר החידה, הגיד לה שמשון את פתרונו והיא אמרה אותה להם, ועוד טרם שקיעת החמה של היום האחרון, הם באו ואמרו את פתרון החידה לשמשון, והבין שמשון שכל ידיעתם היתה רק ממה ששמעו מאשתו [למרות שהם ניסו לשנות את לשון התשובה ממה ששמעו, ואמרוהו מתוך פלפול ועיון, וכל זאת כדי שמשון לא ירגיש שכל ידיעתם היתה מאשתו, בכל זאת הבין שמשון שמקור דבריהם הם ממנה, ולכן אמר להם "לולא חרשתם בעגלת" – ע"פ האברבנאל], ואעפ"כ הוא הלך אשקלונה, הרג שלשים איש והפשיט מהם את חליפותיהם, ונתנם לאותם שלשים מרעים שענו על חיידתו, וחרה אפו ועלה לבית אביו.

והנה צריך ביאור בהנהגתו זו של שמשון, שהרי הוא הבטיח להם שלשים סדינים ושלשים חליפות, ולבסוף נתן להם רק שלשים חליפות, ממ"ג, אם הוא סבר שעל תשובתם זו שהם שמעו מאשתו מגיע להם את החייבות, היה לו לתת להם גם סדינים, ואם הוא סבר שעל תשובה זו לא מגיע להם דבר, מדוע נתן להם את החליפות.

מכח קושיה זו מבאר האברבנאל (והובא גם במלבי"ם), שמשון נסתפק בשאלתו, מה ידונו של השומע תשובה מאחר, האם מגיע לו הגמול שהובטח, שדעתו היתה שלא מגיע להם, ואדעתא דהכי הוא לא התחייב, ואילו הם טענו שכל עוד שלא התנה כן, הוא מחוייב לשלם להם את גמולם, ולבסוף נתפשו במיצוע, שרק יקבלו חצי מן הגמול שהובטח, לכך נתן להם רק את החליפות, ולא את הסדינים [ובמלבי"ם למד בדבריו, שהיה זה מדין 'ממון המוטל בספק חולקין'].

עוד מצאנו כדבר הזה במדרש, מעשה באחד מבני "אתינס" שהגיע לירושלים, נכנס לבית הספר וראה ילדים יושבים ורבים לא היה לפנייהם, ושאלם שאלות והם השיבוהו, אמרו לו הילדים, בא ונעשה עסקה בינינו, שכל מי שישאל את השני שאלה והנשאל לא יוכל לענות עליה, יקח המנצח את בגדיו של המנוצח, ולאחר שהסכים ואמר להם שהוא ישאל בראשונה, שהרי הם בני המקום ועליהם להשיב ראשונה, אמרו לו הילדים, אדרבה, אתה במגור יותר, ולכן עליך לענות בראשונה, ולאחר שהסכים לדבריהם שהוא ישאל ויענה ראשונה, שאלוהו דבר חיידה, וכשלא יכל לענות להם, הוצרך לפשוט את בגדיו ולהביאם להם.

באותה שעה חרה דבר של האורח והלך רבני יוחנן רבם ואמר לו, כל כך הרבה רעה יש אצלכם, שכאשר מגיע אורח ביניכם אתם נוטלים לו את בגדיו, אמר לו ר"י, אולי שאלך שאלה ולא ידעת לענות להם, וכפי שסיכמתם לקחו את בגדיך, השיב לו האורח שאכן כדבריו. שוב שאלו ר"י בדבר השאלה ששאלוהו, וענהו את התשובה הנכונה, מיד הלך אותו האורח לילדים, אמר להם את תשובתו של ר"י ולקח את בגדיו, אמרו לו הילדים, עליך נאמר הפסוק "לולא חרשתם בעגלת" לא מצאתם חידת", שאילולא שהיו מגלים לך, לא היית מוצא תשובה לחידתו. ע"פ איכ"ר א' י"א.

פשוט המדרש נראה, שממה שר"י גילה לאורח את התשובה ומחמתה יכל לקבל חזרה את בגדיו, ניתן להוכיח שאפשר לשמוע תשובה מאחר, רק הילדים טענו עליו שאין זה הוגן, דאת"ל שאסור, היאך ר"י גילה זאת לאיש, כאשר בדיון היה צריך להפסיד את בגדיו לילדים, אלא בע"כ שאפשר לגלות.

בשו"ת רב פעלים, ח"ד, ח"מ סימן ה', בריש דבריו רצה להוכיח כן, שתועיל 'שאלת חכם' גם בנידון זה, אבל בהמשך דברי התשובה דוחה דבריו, וכותב שיתכן שאחר שראה ר"י את תרועמותו של האורח, למרות ש'על' דין לא היה מקום לתרועמותו, בכל זאת חפץ ששלמדיו ינהגו עמו 'לפנים משורת הדין', וידע ר"י שבעבור רצונו ובקשתו, תלמידיו ימחלו לו לאותו אורח, ולכן גילה לו את פתרון החידה, אך ר"י חשב לומר זאת אח"כ לתלמידיו, וברור היה לו שלא יקפידו על כך, לכן עשה כן, אבל לעולם יתכן ואסור לנשאל לשאל לחכם בכה"ג, ואסור לחכם לענות כשיודע מה מטרת השאלה.

המש"ך הגר"י זילברשטיין שליט"א את שיעורו וסיפר, ששמע מהגאון רבי יהודא צדקה זצ"ל מעשה שאירע עמו בילדותו, היה זה כשהאדמור מגור, האמרי אמת זצ"ל, הגיע לבקר לראשונה בארץ ישראל, באו לראותו רבים מבני הישיבות, והאדמור שאל כל הצעירים שביניהם שאלות, מספר הגר"צ, כשנכנסתי לחדרו של הרבי שאלני מה אני לומד, וכשהשבתי לו 'מסכת שבת', שוב שאלני כמה פרקים יש במסכת, וענית לו עשרים וארבע. כעת שאלני הרבי, מדוע יש במסכת שבת עשרים וארבע פרקים, באותה שעה 'אלמתי דומיה', לא ידעתי תשובה לשאלתו, ומיד יצאתי ומיהרתי לרוץ ברחובות ירושלים, למקום תלמודו של הגאון רבי יעקב חיים סופר זצ"ל, בעל הכף החיים, נכנסתי אליו ושאלתי את שאלתו של הרבי.

השיב לי הגר"ח, היות ושבת נקראת 'כלה', וכלה מתקשטת ב'עשרים וארבע קישוטים', לכך גם למסכת שבת יש עשרים וארבעה פרקים. שמחתי על התשובה כ'מצא שלל רב', ומיהרתי לשוב אל הרבי ולענות לו את תשובתו של הגר"ח, ואכן הרבי שמח עם התשובה שהבאתי, ונתן לי בחיבה על תשובתי שתי מטבעות 'גרור'.

משתי הגר"ח, כשבאתי לביתי וסיפרתי מה שאירע עמי היום והבאתי את המטבעות, לקחה אמי חוט וקשרה בו את המטבע [המטבע היה עם חור], ותלתה אותו בצווארי 'לקמיע', ומאותו זמן היה לי הרבה הצלחה בתלמודי.

לפי כל הדברים שהובאו בזה, סיים הגר"י זילברשטיין שליט"א את שיעורו המרתק, נמצאו למדים שדרכו של עולם, שהחדד חיידה ושואל שאלה, אין כוונתו בהכרח שידעו מעצמם את התשובה, אלא שיעיניו ויחפשו וישאלו, ולבסוף יגיעו לתשובה, אף אם שמעום מאחר, תשובתם ראויה לשבח.

אשר על כן, והואיל ומטרתו של "האיחוד בחידוד" הוא, לעורר את הציבור לדון ולעיין בשאלות ובסוגיות שעליהם שאלנו וכתבנו, 'בשבתך ביתך בילכתך בדרך', ב'סעודת שבת' ובנסיעות, בכל מקום ומצב, גם התשובה 'המצא תמצא מכל מקום', מפי סופרים וספרים, או מפי השמועה, איש מפי איש, כולם שווים ורצויים וראויים להצטרף למנין הפותרים והמשיבים, עם מתן שכרן בציוד, כנהוג על ידי ההגדרה השבועית, שהרי כל מטרתנו היא, להגדיל תורה ולהאדירה.

סיפור ושאלה ביציתו?

אזכור אהבתי המשפחה איננו הפרשה עם פרש"י!

אי שם ביער הקטן הסמוך לעיירה, בקרחת היער, קושוש ר' מרדכי פייערברגן* וארבעת בניו, זרדים וענפים בישי, גזימם רחבים וחסונים, עד אשר הצטברו למדורה מוכבדת, וכאשר הציתו בהם את האש, עלתה הלהבה יפה, התחממו מחומה, ונהנו ממראה האש.

ככל שנה ושנה, לאחר ששוחחו ושרו מעט, החל אביהם לדקוק את בניו במצות האמונה, ובחיובו של כל יהודי החלטי בדעתו לקבל 'עול מלכות שמים', שאף אם יכוחו וייסורו, יסורים ובינויים קשים ח"ו, לא יטה עורף לאמונת אבותיו, אלא ימסור את נפשו, לך עוד נשמה באפך, לבל יכשל חלילה כחילו של שמים ובאיסור עבודה זרה.

את הסיפור הידוע על הסבא ר' לייב, הם הכירו היטב, בכל שנה מחדש של שמעוהו פעמיים, פעם ביארצייט, ופעם בטיוול השנתית לקרחת היער, בכל פעם מחדש שמעוהו מאביהם, כאשר כולו היה נתפך ללפיד אש בוער בהתלהבותו בסיפור הדברים, היאך הסבא קידש את עצמו, ונהרג על קידוש ה' באחד הפוגרומים, יחד עם אביו ואחיו והרבה מבני המשפחה, כאשר אמונה היה מהיחידים שנישארו לפליטה.

כעת, אמר ר' מרדכי לבניו, הגאון נתקבצו לאש, דמיון לעצמינו את 'אגור' השכן הערל עומד בצוותו לקבל או לנשק את צלמו, מכה בנו במקלו הגדול והאימתני, ומעמיד לפנינו, או חלילה לעבד עבודה זרה, או חלילה להשרף חיים בלהבות העולות.

ככל שמתקרבים לאש מרגישים יותר את החום העולה, הם טורמים את העינים וחושבים בכל ליבם, אנו מסמימים למסור את עצמינו, לקפוץ לתוך להבות האש המפחידות והרתחות, והכל למען לקדש שם שמים.

ר' מרדכי הזכיר לבניו את כל אותם גדולי ישראל לדורותיהם, שזכו להרג על קידוש השם, על גדולי ישראל אחריהם שחצפו בכל ליבם לזכות להגיע לזכיה העצמית הזו, אך הם לא זכו, לבסוף על נפטרו על מיטתם.

כשהחל ר' מרדכי לברך בקול, בלא שם ומלכות, את הברכה המיוחדת שמברך הזוכה להרג על קידוש ה', 'ברוך אתה ה', א' מלך העולם, אשר קדשנו ובחנתנו ויצונו לקדש שמו ברבים', רתתה ההרגשות והתדמעות, והם אכן קיבלו על עצמם קבלה זו, להתחזק בכל כחם באמונה, אף במחיר כאב וצער, יסורי גוף גרים, ולקפוץ בשמחה לתוך האש.

בדרכים חזרה לביטח, לאחר שכיבו את מדרותם, סיפר ר' מרדכי לבניו דבר נורא, המובא בשר"ת מה"מ מרוטנבורג (סי' תקנ"ז), שאותם אלו הנהיגים על קידוש ה', פרש ברגע הראשון מרגישים יסורים בכדי לנסות את האדם אם יפרוש, אך לא לאחר שמקבלים את היסורים באהבה, וגומרים בדעתם למסור את נפשם על קידוש השם, נעשה נס ופלא, והם אינם מרגישים כלל את היסורים, הם יוכילים לטייל בנעימות בתוך כבשן האש הבויער, בלא להרגיש דבר.

כך חיו בני אותו דור, בנסיגות העוני והרעב, ועם אמונה חזקה וברורה, שבה ידלו לצלות את נהרות הנסיגות שעמדו בפניהם, לעבור את סערות התקופות באמונה איתנה.

הנהגתו זו של ר' מרדכי, הייתה עבורו כהכנה רבה לנסיגן שעמד בפניו, כאשר פורעים פרצו לבית מדרשם, הכו את הברכה הלומדים מכות אנושות, ולאחריהם הידועו להם על הברירה שבידם, להשרף חיים יחד עם בית המדרש וספריו, או חלילה לאחוז בצלם לחלל את ברית אבותיהם, לסור מדרך התורה הסלולה, לחיי ציה וצלמות.

גם גויי הארץ, שכניהם של היהודים, הצטרפו לעמוד כעזר ויסעו לפורענות, שבה ידלו לצלות את נהרות הנסיגות שעמדו בשליחותן ולמענם, ואכן עזרו להם לבצע את זממם.

למקום בכדי ליהות את הרצחנים, בכדי שיוכל בבוא הזמן להעיד בפני בית הדין על גריצחתם, ומכח עדותו יוכלו להתיר את נשיותיהם מכלל הענינות.

בלב שותת דם ראה דוד איך מוציאם קדוש אחר קדוש, ומשליכים אותם אל פי הנהר, חלקם זוהו על ידו לפי הכרת פניהם, וחלקם רק לפי גדיהם שבלשו, או שאר סימנים שאינם מובהקים.

מיד בצאת הפורעים מהעיירה, מיהרו יהודי המקום שניצלו לילך אל בית המדרש, לראות האם נשארו ניצולים, ובהוראת המרא דאתרא, אספו כל מימצא ודבר שיוכל לסייע ולעזור בבירור זהות הקדושים.

כמו כן הצליחו למשות מימי הנהר כמה מהקדושים, לזהותם זיהוי מחולט עפ"י ב' עידם, ולהביאם לקבר ישראל, כך שהיתר של נשיותיהם יהיה קל וברור.

המרא דאתרא זימן אליו ב' תלמידי חכמים חשובים ומופלגים מהעיירות הסמוכות, בקביאין בטיב גיטין וקידושין, וממוחיתים ידועה בעיני הלכות עגונות, ההלכות הקשים ביותר, הכתובות בסימן הארוך ביותר בכל חלקי שר"ע, באבן העזר סימן ז"ז, בכדי שישמשו עמו יחדו כ'בית דין חשוב', שיעמדו לימון העגונות הרבות, להתירן מכללי עיגונם על פי דת של תורה.

בית הדין ישב בהרכבו המיוחד, ישיבות רבות, בהם דנו בכל עגונה ועגונה בפני עצמו, במתניות ובעיני בדיקת, בשמיעת העדויות ובדיקת הפרטים, ושקדו הרבה בתקנת אותן בנות ישראל לעבות, עד שלאחר כמה חדשים, כבר הספיקו להתיר את כל אותם עגונות שהיו על בעליהם עדויות ברורות ומפורשות ע"י ישראלים כשרים.

בתקופה שלאחריה, החלו לזון בליות הדין במקרים הקשים יותר מבחינה הלכתית, באותם אלו שביה היו עדויות ברורות, הדיינים ניסו להרכיב משביבי עדויות ומכל מיני ידיעות, בכדי להגיע לבירור האמת בדבר מה שהכי אירע.

למרות שהלהכה אומרת, שבעדות להתייר עגונה, "מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה, הקלת עליה בחילתה" (במות פ"ח ב'), הקילו רבנן עד מאוד, שניתן לקבל ולצרף אף עדות של קטן ופסול, מקבלים עדות מאשה וגוי ב'מסיח לפי תומו', בכל זאת יש לבית הדין לברר היטב היטב את הדברים, ולא בכל דבר ניתן להתייר, אלא רק לאחר דרישה וחקירה רבה, כדי שלא יגיעו חלילה למכשול החומר, להתייר אחת ללשון.

באותה תקופה שביט הדין חקר ודרש, אירעה ברוסיה המהפכה הקומוניסטית, שבמהלכה הוכרזה להמחמה על ה' ותורתו, והיתה עד צרה ליעקב, בתי כנסיות ובתי מדרשות נסגרו ונמנעו וברית, הישיבות ותלמודי התורה פוזרו, וכל פעילות תורנית נאסרה באופן חמור.

כל מי שקללתו היתה מרובה מבחינה, בכל בוקר אמרו, מי יתן לנו ערב שלפניו, שעדיין היה פחות גרוע, וכל שומרי המצוות חששו מפני באתור, איך יוכלו לקיים את המצוות, מה יהיה עם חינוך הילדים, איך יהיה המשך לקיומו של מליוני בני ישראל, יושבי ארץ ציה וצלמות זו.

לו חלק לעוה"ב, וכפי שכתב הש"ך שם, שיוודים לגיהנם, ויודינו בה לדרור דורות, גופם כלה ונשמתם כלה וכו' וכו', והם גרוינים ממשומד.

כשראו השוטרים שרבי פלטיאל מילא פיו מים, ואינו משיב לשאלותיהם, לקוחוהו עמהם לבית הסוהר, ותוך כמה ימים גזרו עליו גזר דין חמור, גלוהו לסיביריה למשך שנים.

רבי פלטיאל קיבל עליו את הגזירה באהבה, הודה לקב"ה שניצל מהרשעים הללו שיכלו להורגו, והתפלל והתחנן לפני הקב"ה שלא יעזבו, אלא ימשיך לגונן ולסדוק עליו, ויוכל לעבור את אותם שנות גזירה בשלום.

באחד מהימים, כאשר יצא רבי פלטיאל לעבודת הכפי'ו, נבהל ממראה עיניו, הוא ראה מולו אדם הניראה ממש כדמות הקדוש ר' מרדכי מבני עירו, שנהרג ונשרף על קידוש השם, וגופתו אף הושלכה למימי הנהר, והוא דן בנתינת היתר נישואין לעגונתו.

רבי פלטיאל תהרד ונלפת ממראה עיניו, וכשניגש אליו ונדע לו שאכן כך הוא, כמעט נתעלף מהחמד הנורא, שמא ח"ו יהיה נותן את ידו להתייר אשת איש לשוק, להכשל באיסור חמור עד מאוד, שעל כך באותם הגמ' (גיטין ז"ג א'), שהוא קשה לעולם איות מזור המבול.

איזה נס, איזה נס, החל לפתע לרקוד רבי פלטיאל מרוב שמחה, איזה נס שהמשרטה החשאית פרצה לביתו במהלך הדין, והושלכתה אל ארץ גזירה זו, הרי בנות זאת ניצלת, אני ובית הדין מאיסור חמור ביותר, איי איי איי, פעם הראשונה שיוצא דבר טוב ממעשה הובלשת, כל המכות והיסורים שקיבלתי מהם היו כדאיים, העיקר שניצלתו מאסור של עבירה כתי חמורה, כעת מתברר ומתאמת אצלי יותר ויותר מאמר חז"ל, דכל מאי דבעיד רחמנא, לטב עביד.

שנרגע מעט רבי פלטיאל מהמחזה אשר ראה, ומהנס הגדול שאירע עליו, שניצול מעבירה המזוהה כל כך, פשרה לר' מרדכי וביקשו שיספר לו מה אירע באותו יום.

פתח וסיפר ר' מרדכי, כל מה שסיפרו והעידו בבית הדין היה אמת ויציב, לאחר שהפורעים העלו באש את בית המדרש, התחלתו להרגיש שעוד מעט אני מגיע לשעה אליה הכתי את עצמי שנים רבות, לזכות בזכות הגולה להירג על קידוש השם, ואכן עודדתי את כולם לחשוב מחשבות טהורות, לא לפסול את עצמינו במחשבות פיגול, וברכנו בשמחה מיוחדת ומרוממת את הברכה המיוחדת בשם ומלכות, לאחר קבלת עול שמים בציבור, וכבר המתנתי לרגע שנשמתי תפרד מגופי ותזכה לעלות על כנפי השכינה.

נוראה שאל היו לי מספיק זכויות לך, כחמת לשונות האש הנוראיים נשרפה רצפת בית המדרש, וקרסה לתוך הקומה התחתונה, שלא היתה בשימוש, ואף היתה מוצפת עוד מימי הגשמים, כך שנפילתי לתוכה כאשר אני נמצא ברגעי בין השמשות, בין העוה"ז לעוה"ב, והנפילה לתוך המים שהיו בקרקעית, גרמו לי להתעורר ולהתקרב, ולשוב לחיים.

לאחר שהפורעים כיבו את השריפה הגדולה, והגעתי לפתע שכוחותי עוזבים אותי, והפלתני את עצמי על אחד מהקורות שהיו שם, וכך נתעלפתי, עד שנתעוררתי כאשר אני מוטל בידי שני עולים מהמחזיקים בי בידי וברגלי, ולאחר כמה שניות היטלוני לתוך מימי הנהר הסמוך.

הסיפור לא נכתב הלכה למעשה, ואין להסיק מסקנות הלכתיות או הנהגותיות מספור הדברים.

השאלה היא: מה הרעיון שמצא רבי פלטיאל בפרשתנו עפרש"י ?

פייערברגן-אש להבה. קלאפאאוטו-הטוב שבמה